

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра світової економіки

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«Стратегічне партнерство між Україною та ЄС у торговельно-
економічній сфері»**

*(на матеріалах Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського
господарства України, м. Київ)*

Студентки 2 курсу, 1м групи,
спеціальності 051 «Економіка»
спеціалізації «Міжнародна
економіка»

Олещук Анастасії
Олександрівни

підпис

Науковий керівник
кандидат економічних
наук, доцент кафедри світової
економіки

Гринюк Наталія
Андріївна

підпис

Гарант освітньої
програми
кандидат економічних наук,
професор кафедри світової
економіки

Кудирко Людмила
Петрівна

підпис

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС У ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ.....	6
1.1. Оцінка міжнародної економічної діяльності України та ЄС.....	6
1.2. Аналіз динаміки та структури двосторонніх торговельно-економічних відносин України та ЄС.....	17
Висновки до розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС У ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ.....	27
2.1. Оцінка факторів впливу зовнішнього середовища на динаміку та структуру торговельно-економічного співробітництва між Україною та ЄС.....	27
2.2. Аналіз результативності торговельно-економічної співпраці між Україною та ЄС.....	34
Висновки до розділу 2.....	41
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС У ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ.....	42
3.1. Пріоритетні напрями посилення стратегічного партнерства між Україною та ЄС в торговельно-економічній сфері.....	42
3.2. Прогнозна оцінка результативності розвитку двосторонніх торговельно-економічних відносинах.....	48
Висновки до розділу 3.....	55
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
ДОДАТКИ.....	66

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Для сучасного світу характерною особливістю є взаємозалежність країн у міжнародному середовищі, економічна і політична співпраця, від впливом якої традиційні відносини між країнами значно змінюються. Важливим чинником міждержавної економічної взаємодії виступає участь країн у процесах міжнародної торгівлі та міжнародної інтеграції.

Україна також не стоїть осторонь зазначених процесів та все більшою мірою залучається до існуючої системи світогосподарських зв'язків. Вона самостійно обирає стратегічних партнерів і даний вибір ґрунтується на стратегічному баченні свого власного шляху розвитку, чіткому усвідомленні державних інтересів та шляхів їх реалізації.

Одним з головних стратегічних партнерів України є Європейський Союз – найбільший та єдиний ринок в світі, який включає 28 держав, від співпраці з якими в значній мірі залежить економічний та внутрішньополітичний розвиток країни. Незважаючи на значні досягнення нашої країни у даному напрямку, на жаль, сьогодні існує чимало складних проблем торгово-економічної співпраці між Україною та ЄС. В контексті вищезазначеного тема даної випускної кваліфікаційної роботи є надзвичайно актуальною.

Теоретичним та практичним аспектам стратегічного партнерства присвячені праці таких науковців як: І.Жовква, О.Самойлова, О.Кравченко, В.Струтинський, Б.Парахонський, Г.Яворська, Н.Ржевська, Б. Г. Лідделл Харт, В. Мюррей і М. Гріслі, Дж. М. Коллінз, В. Ананічук, А. Володимирова, Т. Мозель, П. Циганкова, Е. Лісіцин, Г. Перепелиця, Ю. Сідляр, О. Подворна, М.Гончар, Б. Парахонський, С. Шергін, О. Гончаренко, М. Білоусов, Т.Старак, Б. Тарасюк, А. Гриценко та багато інших. Проте, незважаючи на численні наукові доробки, дослідження подальшого розвитку стратегічного партнерства України та ЄС потребує свого оновленого розгляду, що ще раз доводить актуальність обраної теми роботи.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є ґрунтовне дослідження стратегічного економічного партнерства між Україною та ЄС у торговельно-

економічній сфері, а також обґрунтування напрямків його вдосконалення. Відповідно до поставленої мети в роботі були поставлені наступні **завдання**:

- здійснити оцінку міжнародної економічної діяльності України та ЄС;
- проаналізувати динаміку та структуру двосторонніх торговельно-економічних відносин України та ЄС;
- оцінити фактор впливу зовнішнього середовища на динаміку та структуру торговельно-економічного співробітництва між Україною та ЄС;
- проаналізувати результативність торговельно-економічної співпраці між Україною та ЄС;
- обґрунтувати пріоритетні напрями посилення стратегічного партнерства між Україною та ЄС в торговельно-економічній сфері;
- надати прогностичну оцінку наслідків запровадження запропонованих заходів у двосторонніх торговельно-економічних відносинах.

Об'єктом дослідження виступають процеси розвитку зовнішньоекономічних відносин в умовах поглиблення співробітництва ЄС та України.

Предметом дослідження є стратегічна торгово-економічна співпраця України та Європейського Союзу.

Методи дослідження. Під час дослідження були використані: загальнонаукові методи пізнання: методи теоретичного узагальнення, аналізу, синтезу; групування, метод статистичного аналізу, порівняння (для аналізу тенденцій та особливостей розвитку міжнародної торгівлі), метод системного аналізу (для визначення впливу Європейського Союзу на зовнішньоекономічну діяльність України), табличний (для унаочнення результатів дослідження) та ін.

Інформаційною базою дослідження є результати досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених, що досліджували дане питання, матеріали періодичних видань, інформаційні матеріали Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, аналітичні звіти міжнародних економічних організацій, інформаційні матеріали Світової організації торгівлі, дані Державного комітету статистики України, інформаційні ресурси мережі Інтернет.

Апробація результатів дослідження. За результатами дослідження була опублікована стаття «Стратегічне партнерство між Україною та ЄС у торговельно-економічній сфері» у Збірнику наукових статей студентів «». – С.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що на основі комплексного аналізу розвитку міжнародної економічної діяльності України та ЄС, а також їх двосторонніх відносин в торговельно-економічній сфері запропоновані шляхи підвищення результативності стратегічного партнерства та спрогнозовані їх наслідки.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 68 сторінок, в т. ч. список використаних джерел - 5 сторінок (38 найменувань). В роботі використано 23 таблиці та 20 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС У ТОРГОВЕЛЬНО- ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

1.1. Оцінка міжнародної економічної діяльності України та ЄС

В сучасних умовах розвитку глобалізації та інтеграції світової економіки Україна, як велика європейська держава з високим економічним потенціалом, не може залишатися осторонь світових процесів. Відповідно, зовнішня торгівля відіграє важливу роль в економіці України.

Варто зазначити, що тенденцією останніх років є збільшення обсягів як експорту, так і імпорту товарів та послуг (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Динаміка зовнішньої торгівлі товарами та послугами України з країнами світу у 2014 – 2018 рр., млн.дол.

Показни- ки	Роки					Абсол. відх.	
	2014	2015	2016	2017	2018	2018/2017	2018/2014
ЗТО всього по Україні	135 478	98 086	98 469	116 380	129 521	13 141	-5 957
Експорт товарів та послуг:	65 436	47 862	46 008	53 868	59 117	5 249	-6 319
Експорт послуг	14 884	12 442	12 448	14 167	15 772	1 605	888
Експорт товарів	50 552	35 420	33 560	39 701	43 345	3 644	-7 207
Імпорт товарів та послуг:	70 042	50 224	52 461	62 512	70 404	7 892	362
Імпорт товарів	57 680	38 875	40 502	49 364	55 954	6 590	-1 726
Імпорт послуг	12 362	11 349	11 959	13 148	14 450	1 302	2 088
Сальдо всього по Україні	-4 606	-2 362	-6 453	-8 644	-11 287	-2 643	-6 681

Джерело: побудовано автором за даними [21]

Загалом, зазначимо, що за досліджуваний період відбулося скорочення зовнішньоторговельного обороту товарів і послуг на 5957 млн.дол, скорочення експорту на 6319 млн.дол, зростання імпорту на 362 млн.дол. Проте, якщо

порівняти показники 2018 року з 2017 роком, можна побачити позитивні тенденції розвитку зовнішньої торгівлі товарами та послугами України з країнами світу, а саме: зростання зовнішньоторговельного обороту товарів і послуг на 13141 млн. дол. або ж на 11,29%. Зовнішньоторговельний оборот по Україні в 2018 року становив 129521 млн.дол.

Зокрема, експорт товарів за досліджуваний період скоротився на 7207 млн. дол., експорт послуг зріс на 888 млн.дол; імпорт товарів скоротився на 1726 млн.дол, імпорт послуг зріс на 2088 млн.дол.

Якщо поглянути на відносні показники, можна побачити, що за досліджуваний період відбулося скорочення зовнішньоторговельного обороту товарів і послуг на 4,4 %, скорочення експорту на 9,66 %, зростання імпорту на 0,52 % (рис.1.1).

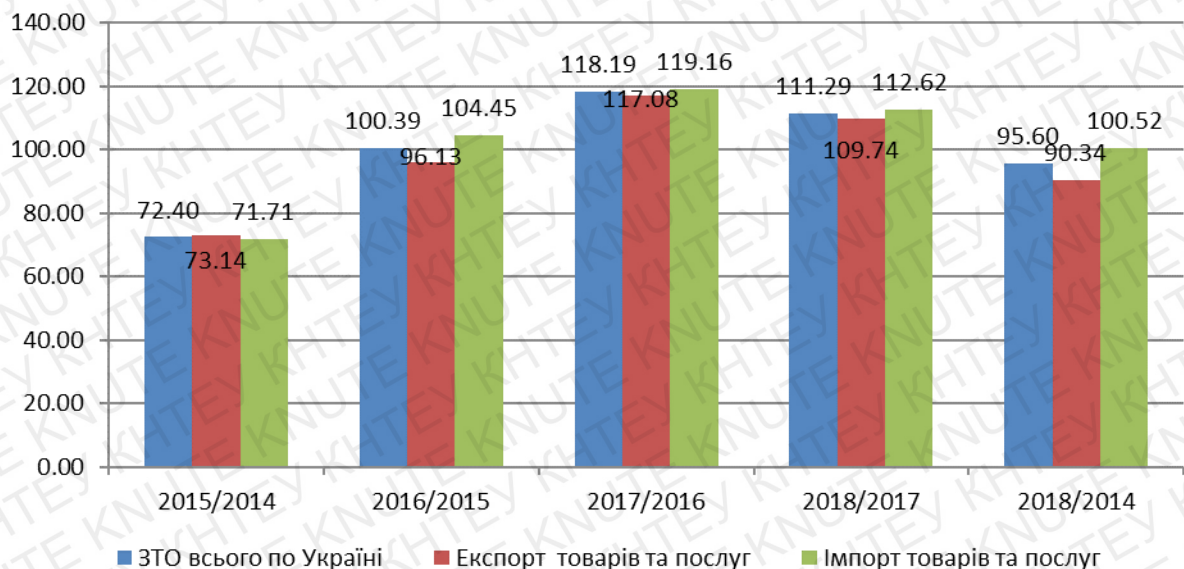

Рис.1.1. Динаміка зовнішньої торгівлі товарами та послугами України з країнами світу у 2014 – 2018 рр., %

Джерело: побудовано автором за даними [21]

Вважаємо за доцільне відзначити також і тенденції останніх років: експорт товарів і послуг за підсумками 2018 року збільшився на 9,74 % або на 5249 млн. дол. у порівнянні з 2017 роком та склав 59117 млн. дол. Імпорт товарів і послуг за підсумком 2018 року збільшився на 12,62 % або на 7892 млн. дол. у порівнянні з

2017 роком і склав 70404 млн.дол.

Сальдо торговельного балансу товарів і послуг склалося негативним у сумі - 11287 млн. дол. і погіршилось на - 6681 млн. дол. відносно показника 2014 року.

Розглянемо динаміку українського експорту товарів (табл.1.2).

Таблиця 1.2

Динаміка товарної структури українського експорту

за 2014-2018 рр., млн.дол.

Найменування груп товарів	2014	2015	2016	2017	2018	2018/2014
Усього експорту, млн дол.	65 436	47 862	46 008	53 868	59 117	-6 319
Експорт товарів, млн дол., в т.ч.	50 552	35 420	33 560	39 701	43 345	-7 207
Продовольчі товари та сировина для їх виробництва	16 670	14 478	15 250	17 739	18 595	1 925
Мінеральні продукти	5 291	2 672	2 391	3 517	3 884	-1 407
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей	3 730	2 436	1 832	2 052	2 381	-1 349
Деревина та вироби з неї	1 954	1 540	1 510	1 647	1 966	12
Промислові вироби	704	503	463	575	649	-55
Чорні й кольорові метали та вироби з них	14 953	9 164	8 099	9 890	11 403	-3 550
Машини, устаткування, транспортні засоби та прилади	5 432	3 339	2 748	2 862	3 003	-2 429
Різне	1 818	1 288	1 267	1 419	1 464	-354
Експорт послуг	14 884	12 442	12 448	14 167	15 772	888

Джерело: побудовано автором за даними [21]

Отже, за досліджуваний період зросли обсяги експорту продукції продовольчих товарів та сировини для їх виробництва на 1925 млн.дол. або ж на 11,55%, зростання порівняно з попереднім роком становило 4,8%. Експорт мінеральних продуктів за період аналізу скоротився на 1407 млн.дол. або ж на 26,59%; експорт продукції хімічної промисловості в 2018 році, порівняно з 2014 роком також скоротився на 1349 млн. дол. або ж на 36,16 %. Крім того, за період з 2014 по 2018 рр. відбулося скорочення експорту чорних та кольорових металів на 3550 млн.дол., машин та устаткування на 2429 млн.дол.

Загалом, в українському експорті в 2014 році послуги склали 22,75%, в 2018 році -26,68% - відбулося зростання на 3,93 в.п., що є позитивною тенденцією розвитку зовнішньоекономічної діяльності України.

Структура українського експорту товарів за 2014-2018 рр. показана на рис.1.2 та в Додатку А.

Найбільшу питому вагу в українському експорті товарів впродовж усіх років займають продовольчі товари – 33% в 2014 році та 42,9 % в 2018 році, відбулося зростання на 9,9 в.п., друге місце в структурі експорту товарів займають чорні та кольорові метали та вироби з них – в 2014 році 29,6%, в 2018 році – 26,3%, відбулося скорочення в структурі – на 3,3 в.п. Найменшу частку в структурі експорту товарів займають промислові вироби 1,4% в 2014 році та 1,5% в 2018 році.

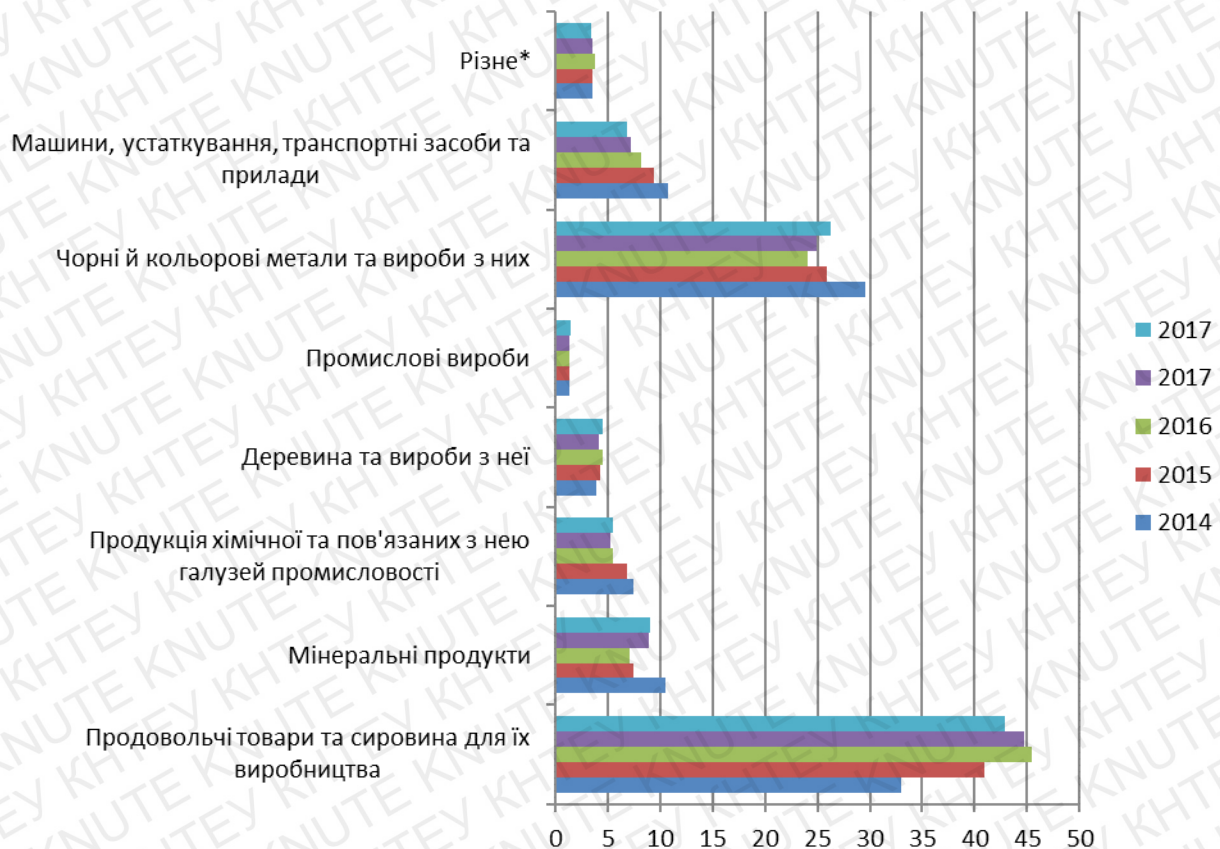

Рис.1.2. Товарна структура українського експорту за 2014-2018 рр.,%

Джерело: побудовано автором за даними [21]

Динаміка експорту товарів в континентальному розрізі за досліджуваний період представлена в табл. 1.3. Найбільше було поставлено товарів до Європи –

на суму 23165 млн.дол, найменше до Австралії та Океанії - 76 млн.дол.

Таблиця 1.3

Динаміка географічної структури українського експорту товарів та послуг за 2014-2018 рр., млн.дол.

Регіони/Роки	2014	2015	2016	2017	2018	2018/2014
Експорт товарів та послуг	65 436	47 862	46 008	53 868	59 117	-6 319
Країни СНД	20 632	11 923	10 007	11 402	11 458	-9 174
у т.ч. Російська Федерація	13 890	7 585	6 461	7 147	6 789	-7 101
Інші регіони світу, в т.ч.	44 804	35 939	36 001	42 466	47 659	2 855
Європа	19 313	15 255	15 727	19 864	23 165	3 852
Азія	16 835	13 721	13 113	14 519	15 585	-1 250
Америка	3 005	2 473	2 567	3 230	3 979	974
у т.ч. США	1 740	1 546	1 692	2 392	3 055	1 315
Африка	5 295	3 934	4 010	4 213	4 261	-1 034
Австралія і Океанія	93	110	58	54	76	-17

Джерело: побудовано автором за даними [21]

Структура експорту товарів та послуг в географічному розрізі за 2014-2018 рр. показана на рис.1.3 та в Додатку Б. Отже, в 2018 році до Європи було поставлено 39,2% від всього експорту, в 2014 році – 29,5%, спостерігається зростання на 9,7 в.п. Також значна кількість товарів експортується до країн Азії – 26,4% в 2018 році, 25,7% - в 2014 році, відбувається зростання на 0,7 в.п.

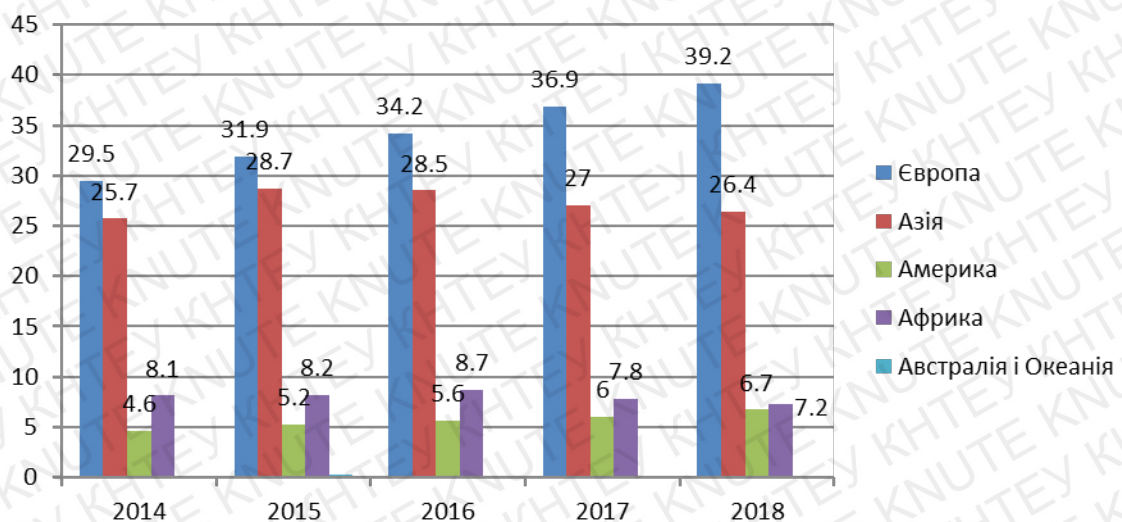

Рис.1.3. Географічна структура українського експорту товарів та послуг за 2014-2018 рр., %

Джерело: побудовано автором за даними [21; 22]

Експорт товарів до країн СНД скоротився майже вдвічі за період з 2014 по

2018 рр. Отже, протягом останніх років український експорт демонструє поступову географічну диверсифікацію внаслідок зменшення орієнтованості України на ринки країн СНД, хоча ці ринки й досі залишаються традиційними для українських виробників.

Розглянемо динаміку українського імпорту товарів (табл.1.4).

Таблиця 1.4

**Динаміка товарної структури українського імпорту за
2014-2018 рр., млн.дол**

Найменування груп товарів	2014	2015	2016	2017	2018	2018/2014
Імпорт товарів та послуг	70 042	50 224	52 461	62 512	70 404	362
Імпорт товарів, в т.ч.	57 680	38 875	40 502	49 364	55 954	-1 726
Продовольчі товари та сировина для їх виробництва	6 025	3 413	3 863	4 265	5 016	-1 009
Мінеральні продукти	15 254	11 186	8 075	11 971	13 562	-1 692
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	10 310	7 540	8 297	9 575	10 425	115
Деревина та вироби з неї	1 466	935	1 033	1 148	1 321	-145
Промислові вироби	2 615	1 750	1 957	2 128	2 574	-41
Чорні й кольорові метали та вироби з них	3 208	1 898	2 192	2 878	3 430	222
Машини, устаткування, транспортні засоби та прилади	10 724	7 502	10 353	13 569	15 987	5 263
Різне	8 078	4 651	4 732	3 830	3 639	-4 439
Імпорт послуг	12 362	11 349	11 959	13 148	14 450	2 088

Джерело: побудовано автором за даними [21; 22]

За період аналізу скоротився імпорт продовольчих товарів на 16,75%, мінеральних продуктів – на 11,09%, деревини – на 9,89%, промислових виробів – на 1,57%. В той же час зріс імпорт продукції хімічної промисловості – на 1,12%, чорних та кольорових металів – на 6,92%, машин та устаткування – на 49,08%.

Стосовно імпорту послуг, варто відзначити що за досліджуваний період їх обсяг зріс на 2088 млн.дол. В загальній структурі імпорту, імпорт послуг в 2014 році складав 21,43%, в 2018 році – 25,82%. Зростання становить 4,39 в.п.

В Додатку В та на рис.1.4. показана товарна структура українського імпорту за досліджуваний період.

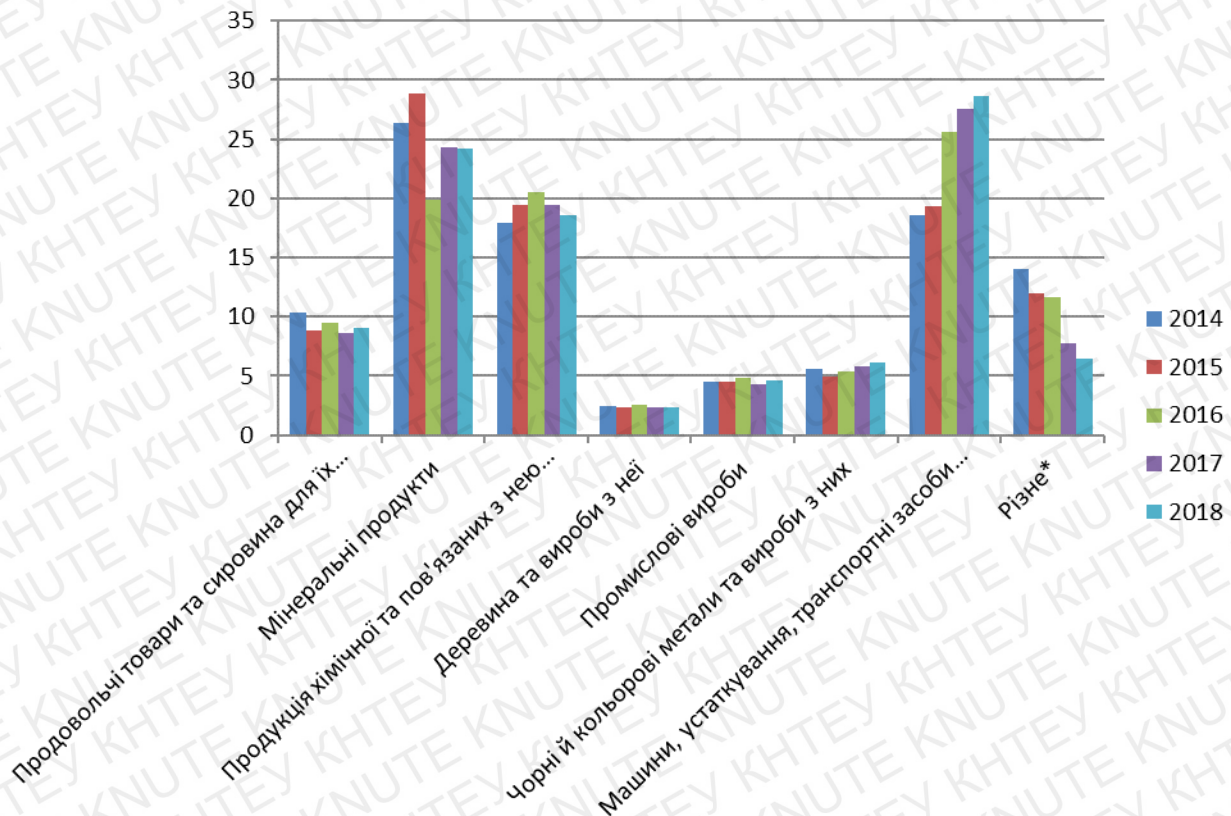

Рис.1.4. Товарна структура українського імпорту в 2014-2018 рр.,%

Джерело: побудовано автором за даними [21]

Таким чином, найбільшу частку в структурі імпорту товарів складають машини та устаткування: 18,6% в 2014 році та 28,6 % в 2018 році; мінеральні продукти – 26,4% в 2014 році та 24,2 % в 2018 році; найменшу частку в імпорті складають чорні та кольорові метали 5,6% та 6,1% в 2014 та 2018 роках відповідно.

Динаміка географічної структури імпорту товарів та послуг показана в табл.1.5. Найбільше Україною було імпортовано товарів з Європи – на суму 31988 млн.дол в 2018 році та 26293 млн.дол в 2014 році, найменше з Австралії та Океанії - 68 млн.дол та 186 млн.дол. в 2018 та 2014 роках відповідно. Зокрема, варто відзначити значне скорочення імпорту товарів та послуг з Російської Федерації – на 5290 млн.дол. та значне зростання імпорту з Європи – на 5695 млн.дол.

Таблиця 1.5

Динаміка географічної структури імпорту товарів та послуг в Україну

за 2014-2018 рр., млн.дол.

Регіони	2014	2015	2016	2017	2018	2018/2014
Імпорт товарів та послуг	70 042	50 224	52 461	62 512	70 404	362
Країни СНД	22 477	13 809	11 677	14 228	15 739	-6 738
у т.ч. Російська Федерація	14 425	8 777	6 153	8 249	9 135	-5 290
Інші регіони світу, в т.ч.	47 565	36 415	40 784	48 284	54 665	7 100
Європа	26 293	21 205	23 343	28 592	31 988	5 695
Азія	11 417	7 953	9 952	11 715	14 618	3 201
Америка	3 508	2 784	3 211	4 161	4 512	1 004
у т.ч. США	2 352	2 074	2 366	3 149	3 448	1 096
Африка	803	671	659	805	879	76
Австралія і Океанія	186	167	120	143	68	-118

Джерело: побудовано автором за даними [21; 22]

Зокрема, спостерігаємо зростання імпорту товарів та послуг з Азії – на 3201 млн.дол., Америки – на 1004 млн.дол., Африки – на 76 млн.дол. Фактично динаміка імпорту товарів та послуг за географічними регіонами є позитивною, окрім його скорочення за напрямкою Російської Федерації.

Структура імпорту товарів в континентальному розрізі за 2014-2018 рр. показана на рис.1.5.

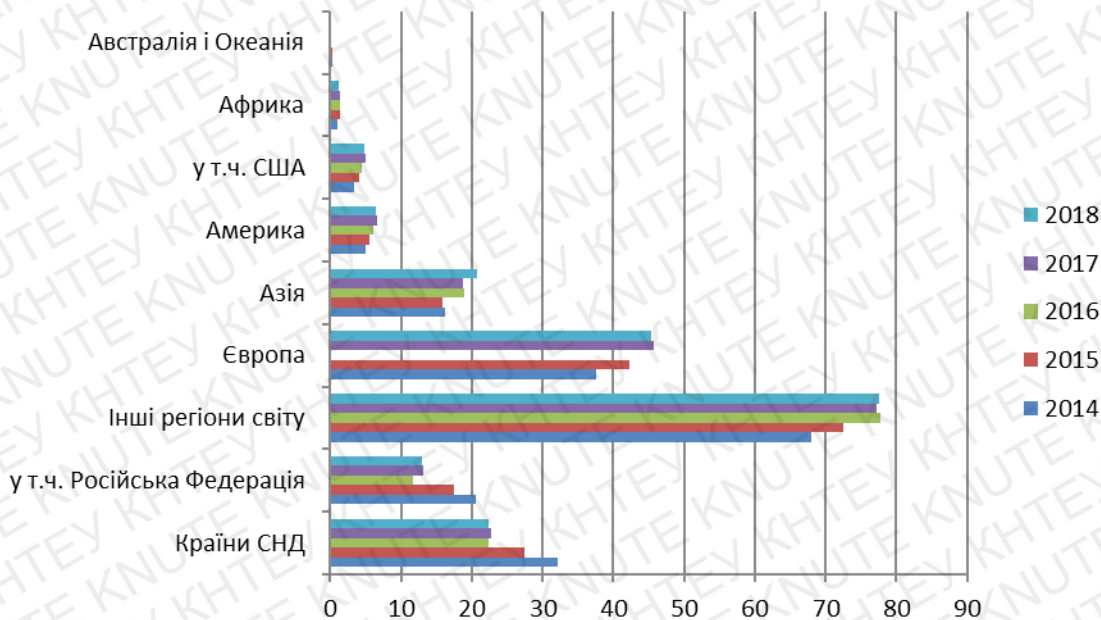

Рис.1.5. Географічна структура імпорту товарів та послуг України за 2014-2018 рр., %

Джерело: побудовано автором за даними [21]

Таким чином, найбільші обсяги імпорту відбувалися з Європи 37,5% та 45,4% в 2014 та 2018 роках відповідно, спостерігається зростання на 7,9 в.п. та з країн

Азії – 16,3% та 20,8% відповідно в 2014 та 2018 рр.

Отже, Україна протягом останніх років збільшує як обсяги експорту, так і обсяги імпорту та розширює свою міжнародну діяльність, що є позитивною тенденцією.

Проведемо аналіз міжнародної економічної діяльності ЄС, зокрема для обчислення загального внеску в неї країн ЄС, вважаємо за доцільне навести обсяги світового експорту та імпорту товарів. Як видно з табл.1.6, в 2015 році відбулося обвальне зниження вартісних параметрів міжнародної торгівлі, проте в 2016-2018 рр. намітилися деякі позитивні зміни, хоча при зовнішній схожості процесів кожен з регіонів світового господарства демонстрував власну динаміку.

Таблиця 1.6

**Динаміка світового та товарного експорту ЄС
за 2014-2018 рр. (млрд дол.,%)**

Показники	Роки					Відхилення 2018/2017	
	2014	2015	2016	2017	2018	млрд.дол	%
Світ всього, млрд.дол.	18 973,940	16 498,550	16 011,182	17 580,705	19050,410	1 469,71	108,36
В т.ч. Європейський Союз млрд. дол.	6 136,999	5 370,479	5 350,403	5 866,027	6100,66	234,63	104,00
Частка ЄС в світі, %	32,34	32,55	33,42	33,37	32,02	-1,35 в.п	-
Частка України в світі,%	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	-	-

Джерело: розраховано автором за даними [12]

Отже, обсяг товарного експорту ЄС в 2014 році становив 6136,99 млрд.дол, що більше за показник 2018 року на 36,33 млрд.дол. Зокрема, в 2018 році товарний експорт ЄС становив 6100,6 млрд.дол, що більше за показник 2017 року на 4% або на 234,63 млрд.дол. Понад 60% загального експорту товарів за межі ЄС здійснювали 4 країни: Німеччина (27,8%), Великобританія (11,1%), Італія (10,3%) та Франція (10,%).

Європейському союзу (ЄС), провідному в світі інтеграційному об'єднанню, (28 країн-членів) вдається зберегти своє домінуюче становище в сучасній міжнародній товарній торгівлі [7, с.78].

Внесок ЄС в вартісні параметри глобального товарообміну за 2014-2018 рр. трохи знизився (з 32,34 до 32,02%), але подібне зниження не вважається значним, оскільки в останні роки (2013-2018 рр.) цей показник демонстрував цілком впевнене і постійне зростання. Варто відзначити, що позитивну динаміку в певній мірі сприяла гнучкість ЄС в проведенні зовнішньоторговельної політики. Євросоюз демонстрував «ефект черепахи», розширюючи або звужуючи свої зовнішні торговельні зв'язки з третіми країнами (поза блоком), що виявилось досить результативною стратегією [7, с.79].

Динаміка світового та товарного імпорту ЄС показана в табл.1.7. Зокрема, в 2018 році імпорт ЄС становив 6138,26 млрд. дол., в 2014 році – 6022,43, отже спостерігаємо зростання за досліджуваний період на 115,81 млрд. дол.

Таблиця 1.7

**Динаміка світового та товарного імпорту ЄС
за 2014-2018 рр. (млрд дол.,%)**

Показники	Роки					Відхилення 2018/2017	
	2014	2015	2016	2017	2018	млрд.дол	%
Світ всього, млрд. дол	18 965,204	16 631,778	16 164,513	17 835,778	19498,6	1 662,82	109,32
<i>В т.ч.,</i> Європейський Союз	6 022,448	5 213,545	5 222,444	5 763,626	6138,26	374,63	106,50
Частка ЄС в світі, %	31,76	31,35	32,31	32,31	31,34	-0,97 в.п.	-
Частка України в світі, %	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	-0,1 в.п	-

Джерело: розраховано автором за даними [12]

В світовій структурі імпорту частка ЄС складала 31,34%, що менше на 0,97 в.п., ніж в 2017 році, частка експорту країн ЄС складає 33,37%, що менше на 1,35 в.п., порівняно з попереднім роком (рис.1.5). Щодо України, то її частка в

світовому імпорту вкрай мала 0,4% в 2014 році та 0,3 % в 2018 році.

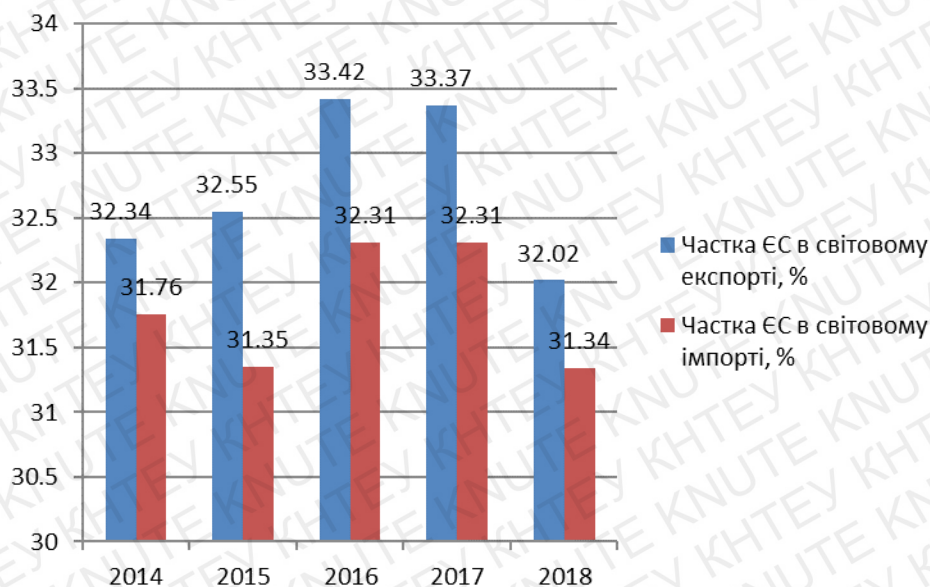

Рис.1.5. Частка ЄС в світовому експорті / імпорті за 2014-2018 рр.

Джерело: розраховано автором за даними [12]

Для Євросоюзу основним торговельним партнером залишаються Сполучені Штати Америки, до трійки основних торговельних партнерів ЄС входять Китай та Швейцарія.

На відміну від України, зовнішня торгівля Євросоюзу орієнтована на товари з високим ступенем переробки. Так, у 2018 році першість у структурі зовнішньої торгівлі країн ЄС займали машини та обладнання (експорт – 41%, імпорт – 31%). Частка аграрної продукції, сировинних товарів та енергоносіїв у експорті становила 15%, у імпорті – 31%.

Таким чином, збереження домінуючої позиції в системі сучасної міжнародної торгівлі для Європейського союзу не є надскладним завданням, яке можна досить ефективно вирішувати за рахунок розширення експортного потенціалу всіх країн - членів блоку. До того ж важливим елементом стратегічного характеру залишається продумане вибудовування зовнішньоторговельних контактів ЄС не тільки всередині союзу, але і з третіми країнами, з якими блок активно співпрацює (Китай, Росія, Японія, Республіка

Корея), створюючи в ряді випадків досить перспективну договірну основу (Угода про вільну торгівлю з Японією в липні 2018 року).

Отже, як Україна, так і ЄС демонструють зростання обсягів експорту та імпорту, розширюють свою міжнародну торговельну діяльність.

1.2. Аналіз динаміки та структури двосторонніх торговельно-економічних відносин України та ЄС

Стратегічні відносини України з ЄС вибудовуються за політичними, економічними, юридичними напрямками, передбачають максимальну інтенсифікацію торговельних, соціальних, культурних зв'язків, поглиблення співробітництва у сфері безпеки, охоплюючи фактично усі можливі напрямки співробітництва. При цьому вони забезпечені ефективною системою механізмів їх реалізації, яка нині трансформується відповідно до нового формату стратегічного партнерства.

Угода про асоціацію Україна – ЄС, включно з розширеною і всеосяжною Зоною вільної торгівлі, забезпечила принципово новий етап на шляху європейської інтеграції України як у політичному, так і в економічному вимірах.

Для більшого розуміння основних тенденцій розвитку торговельно-економічної співпраці України та ЄС проведемо аналіз динаміки показників зовнішньої торгівлі за 2014-2018 роки. Варто зазначити, що останніми роками відбувається посилення економічної співпраці між Україною та ЄС (табл.1.8).

За даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, протягом досліджуваного періоду Європейський Союз залишається ключовим торговельним партнером України з питомою вагою торгівлі товарами та послугами 35,7 та 41,1% від загального обсягу торгівлі України в 2014 та 2018 роках відповідно.

Таблиця 1.8

**Динаміка зовнішньої торгівлі товарами та послугами України з
Європейським Союзом у 2014 – 2018 рр., млн.дол.**

Показники	Роки					2018/2017	
	2014	2015	2016	2017	2018	абс.	%
ЗТО з ЄС	44 590,70	33 243,00	35386,2	43 487,80	49 317,10	5 829,30	113,40
Питома вага у загальному обсязі, %	35,7	37,3	39,7	40,5	41,1	-	-
Експорт до ЄС	20 383,10	15 287,00	15827,5	20 157,60	23 032,00	2 874,40	114,26
Питома вага у загальному обсязі, %	31,8	32,8	35,1	38,3	40,3	-	-
Імпорт з ЄС	24 207,60	17 956,00	19560,2	23 330,20	26 285,10	2 954,90	112,67
Питома вага у загальному обсязі, %	39,8	42,2	43,9	42,4	41,8	-	-
Сальдо з ЄС	-3 824,60	-2 669,00	-3731,2	-3 172,60	-3 253,10	-80,50	102,54

Джерело: побудовано автором за даними [21]

Протягом останніх п'яти років загальний обсяг торгівлі товарами та послугами між Україною та ЄС збільшився на 4726,4 млн. дол та склав 49 317,1 млн. дол, що також на 13,4% більше, ніж за аналогічний період минулого року (43 487,80 млн. доларів). У 2018 р. обсяг українського експорту до країн ЄС (28 країн) становив 23 032 млн. дол., що на 2874,4 млн. дол або на 14,3% перевищило показник попереднього року та на 2648,9 млн. дол або на 13% більше за показник 2014 року.

Імпорт з країн ЄС (28 країн) у 2018 р. дорівнював 26 285,1 млн. дол, що на 2077,5 млн. дол більше за показник 2014 року та на 2954,9 млн. дол або ж на 12,7% перевищило показник за відповідний період попереднього року. У двосторонній торгівлі зберігалось негативне сальдо у розмірі 3 253,1 млн. дол. в 2018 році, зокрема, в 2014 році воно також було негативним.

В структурі зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС станом на 2014 рік 45,71 % займає експорт та 54,29 % - імпорт; в 2018 році 46,7% займає експорт та 53,3 % імпорт, тобто відбувається зростання частки експорту та незначне скорочення імпорту (рис.1.6).

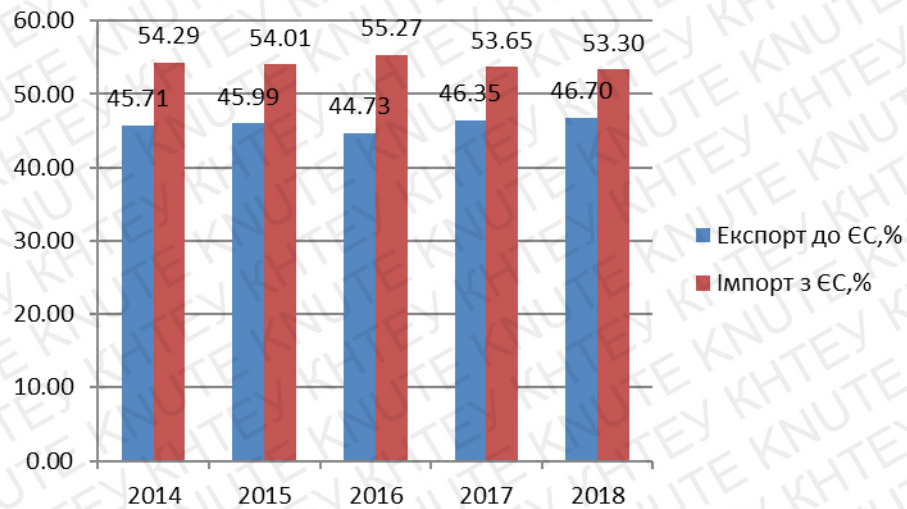

Рис. 1.6. Структура товарообігу Україна-ЄС за 2014-2018 рр., %

Джерело: розраховано автором за даними [21]

Найбільше Україною було експортовано продовольчих товарів та сировини в 2014 році на суму 4767 млн.дол, а в 2018 році – 6153 млн.дол. Найменше було експортовано промислових виробів на суму 119 млн.дол та 302 млн.дол в 2014 та 2018 роках відповідно (табл.1.9).

Таблиця 1.9

Динаміка структури експорту українських товарів та послуг до країн ЄС за 2014-2018 рр., млн.дол.

Найменування груп товарів	2014	2015	2016	2017	2018	2018/2014
Експорт товарів та послуг	20 383,1	15 287,0	15 827,5	20 157,6	23 032,0	2 648,9
Експорт товарів, в т.ч.	14 162	10 619	10 950	14 400	16 721	2 559
Продовольчі товари та сировина для їх виробництва	4 767	4 058	4 137	5 684	6 153	1 386
Мінеральні продукти	2 415	1 343	1 391	2 170	2 641	226
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей	893	631	573	719	933	40
Деревина та вироби з неї	791	765	866	945	1 144	353
Промислові вироби	119	143	169	215	302	183
Чорні й кольорові метали та вироби з них	4 306	2 851	2 955	3 631	4 336	30
Машини та устаткування, транспортні засоби, прилади	647	649	606	692	807	160
Різне	224	179	253	344	405	181
Експорт послуг	6 221,1	4 668,0	4 877,5	5 757,6	6 311,0	90

Джерело: побудовано автором за даними [21]

Структура експорту товарів до країн ЄС в 2014-2018 рр. показана на рис.1.7. Найбільшу частку в структурі експорту України до ЄС займають продовольчі товари – 33,6% в 2014 році та 36,8% в 2018 році, відбулося зростання на 3,2 в.п. Частка експорту кольорових та чорних металів складає 30,41% в 2014 році та 25,93% в 2018 році, відбулося зменшення на 4,48 в.п. Найменшу частку в структурі експорту займають промислові вироби – 0,84% та 1,81% в 2014 та 2018 роках відповідно.

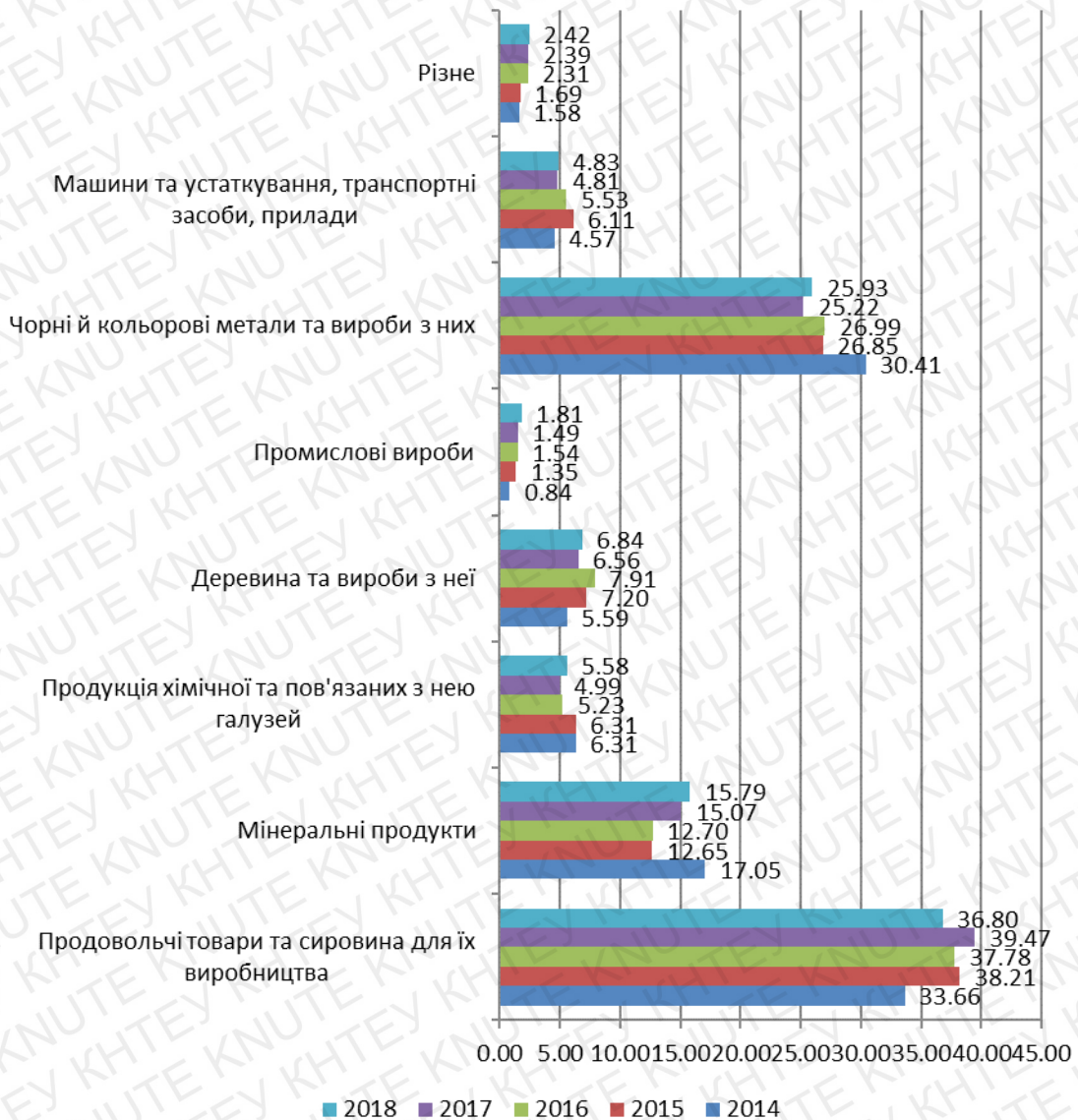

Рис.1.7. Динаміка структури українського експорту товарів до країн ЄС в 2014-2018 рр., %

Джерело: побудовано автором за даними [21; 10]

Найбільші обсяги експорту товарів як в 2014, так і в 2018 здійснювалися до Польщі - 2644,7 млн.дол та 3257,3 млн.дол в 2014 та 2018 роках відповідно(табл.1.10); Італії – 2468,3 млн.дол. та 2628,8 млн.дол в 2014 та 2018 роках відповідно. Дещо менші обсяги експорту товарів з України спрямовувалися до Німеччини та Угорщини.

Таблиця 1.10

Динаміка географічної структури експорту українських товарів та послуг до країн ЄС за 2014-2018 рр., млн.дол.

Країни ЄС	2014	2015	2016	2017	2018	2018/2014
Польща	2644,7	1977,3	2200,0	2724,6	3257,3	612,6
Італія	2468,3	1979,8	1929,6	2469,5	2628,8	160,5
Німеччина	1590,6	1328,7	1423,7	1754,2	2208,4	617,8
Угорщина	1509,9	909,9	1053,1	1326,4	1646,1	136,2
Франція	532,7	497,9	453,7	149,1	537,6	4,9
Інші країни	3380,2	2271,8	2331,2	2624,2	2873,5	-509,7
Всього	20 383,10	15 287,00	15827,5	20 157,60	23 032,00	2648,9

Джерело: побудовано автором за даними [21; 11]

Загалом за період аналізу обсяги експорту товарів до Польщі зросли на 612,6 млн.дол, Італії – на 160,5 млн.дол, Німеччини – на 617,8 млн.дол, Франції – на 4,9 млн.дол, Угорщини – на 136,2 млн.дол.

Структура експорту товарів в розрізі окремих країн ЄС в 2014-2018 рр. показана на рис.1.7.

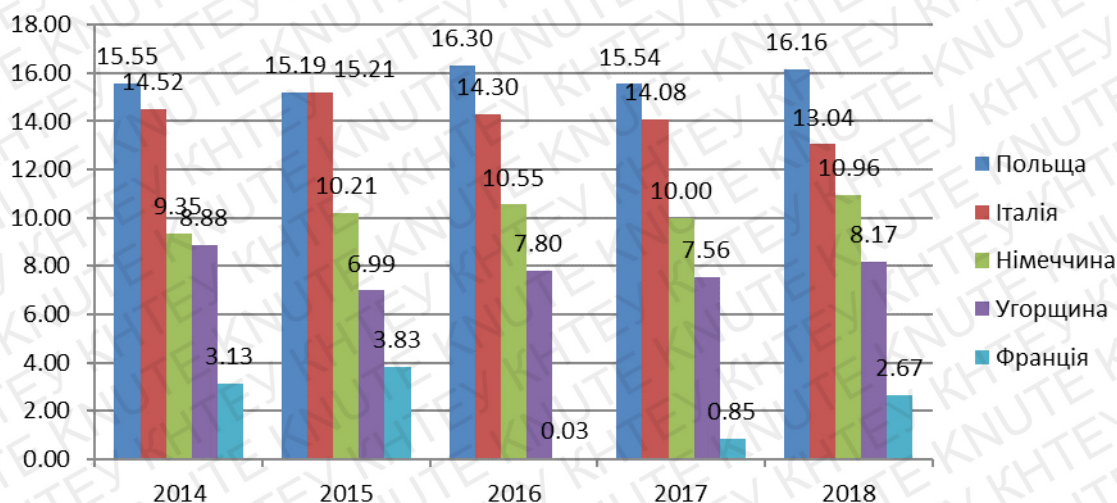

Рис.1.7. Географічна структура експорту українських товарів та послуг до країн ЄС за 2014-2018 рр., млн.дол.

Джерело: побудовано автором за даними [21]

Зокрема, в 2014 році до Польщі було поставлено 15,55%; а в 2018 році – 16,16%, відповідно обсяги експорту товарів до цієї країни зросли – на 0,6 в.п.

На другому місці за обсягами експорту перебуває Італія – 14,52% в 2014 році та 13,04 % в 2018 році. І на третьому місці знаходиться Німеччина – 9,35 % та 10,96% відповідно в 2014-2018 рр.

Розглянемо динаміку імпорту товарів з ЄС за досліджуваний період (табл.1.11).

Таблиця 1.11

Динаміка структури імпорту товарів з ЄС в 2014 – 2018 рр. в абсолютних показниках, млн.дол

Найменування груп	2014	2015	2016	2017	2018	2018/2014
Імпорт товарів та послуг	24207,60	17956,0	19560,2	23 330,2	26285,1	2077,5
Імпорт товарів, в т.ч.	19495	14 500	16 202	20 352	22 597	3102
Продовольчі товари та сировина для їх виробництва	2799	1 674	1 943	2 293	2 762	-37
Мінеральні продукти	4053	4 208	3 190	4 361	4 346	293
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	5525	3 876	4 363	5 025	5 639	114
Деревина та вироби з неї	952	619	671	725	821	-131
Промислові вироби	617	431	550	626	688	71
Чорні й кольорові метали та вироби з	1143	737	840	1 027	1 204	61
Машини та устаткування, транспортні засоби, прилади	4528	3 116	4 769	6 383	7 114	2586
Різне	122	161	124	88	23	-99
Імпорт послуг	4 712,6	3456,00	3 358, 2	2 978,20	3688,10	-1 024,50

Джерело: побудовано автором за даними [21]

Найбільшими обсягами імпортується продукція хімічної промисловості – в 2014 році її було імпортовано на суму 5525 млн.дол, в 2018 році – на суму 5639 млн.дол. Найменші обсяги імпорту забезпечують промислові товари - 617 млн.дол

та 668 млн.дол в 2014 та 2018 роках відповідно. Найбільше Україна купувала в ЄС шоколад та продукти з какао-бобів, тютюн та вироби з нього, продукти для годівлі тварин, м'ясо та субпродукти, алкогольну продукцію.

Загалом, в структурі імпорту до ЄС, імпорт послуг становить в 2014 році 24,17%, в 2018 році -14,63%, скорочення становить 9,54 в.п.

Структура імпорту товарів з ЄС в 2014 – 2018 рр. показана на рис.1.8.

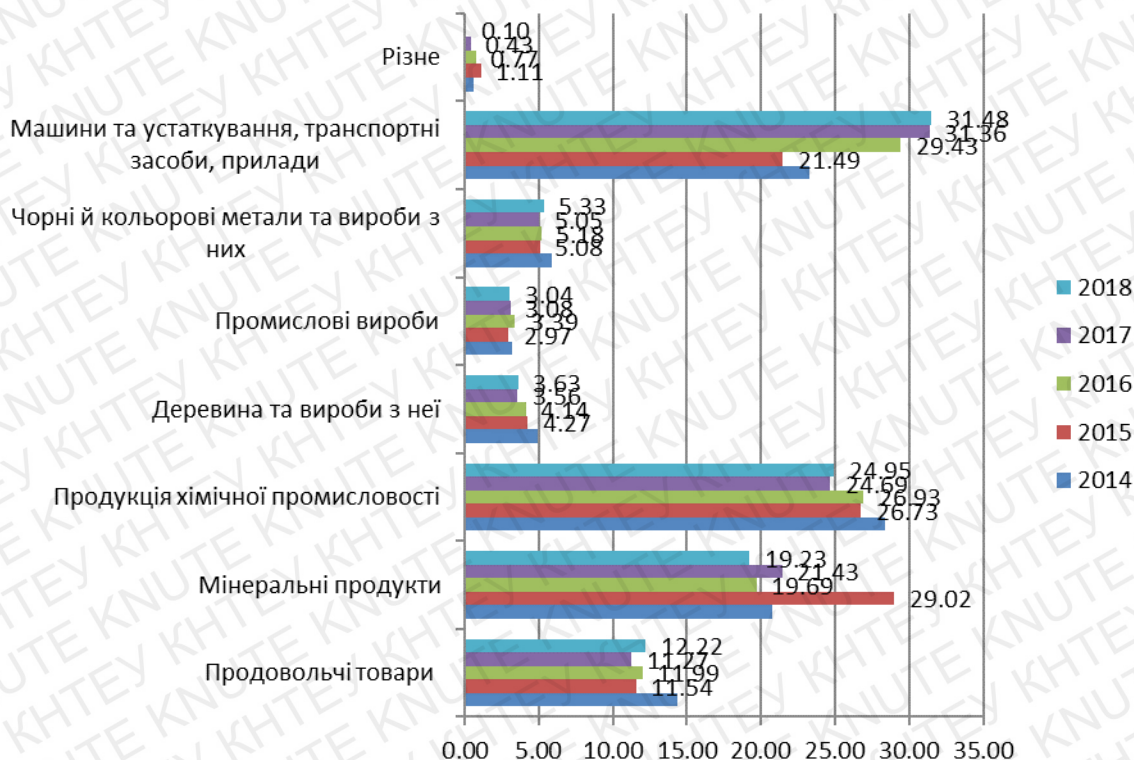

Рис.1.8. Динаміка структури імпорту товарів в Україну з ЄС в 2014 – 2018 рр.,%

Джерело: побудовано автором за даними [21]

Найбільші обсяги імпорту з ЄС забезпечували Німеччина 5361,5 млн.дол та 5983,4 млн.дол в 2014 та 2018 роках відповідно; Польща – 3070,9 млн.дол в 2014 році та 3641,9 млн.дол в 2018 році. Зокрема, імпорт товарів та послуг за досліджуваний період до Польщі зріс на 571 млн.дол, до Італії – на 524,1 млн.дол, Німеччини – на 621,9 млн.дол, Франції – на 211,4 млн.дол. Відбулося скорочення імпорту до Угорщини на 203,7 млн. дол. протягом 2014-2018 років.

Загалом за період аналізу, обсяги імпорту товарів з Польщі зросли на 571 млн.дол, з Італії – на 524,1 млн.дол, Німеччини – на 621,9 млн.дол, Франції – на 211,4 млн.дол, скоротився імпорт товарів з Угорщини – на 203,7 млн.дол.

Таблиця 1.12

Динаміка географічної структури імпорту українських товарів

в 2014-2018 рр., млн.дол

Країни ЄС	2014	2015	2016	2017	2018	2018/2014
Польща	3070,9	2324,1	2693,3	3435,8	3641,9	571
Італія	1508,9	976,3	1358,3	1625,0	2033,0	524,1
Німеччина	5361,5	3975,6	4318,5	5445,0	5983,4	621,9
Угорщина	1463,9	1608,5	801,9	1152,3	1260,2	-203,7
Франція	1269,2	892,8	1530,5	1563,8	1480,6	211,4
Інші країни	3138,5	2625,8	2419,4	2530,8	3102,3	-36,2
Всього	21069,1	15330,2	17140,8	20799,4	23182,8	2113,7

Джерело: побудовано автором за даними [21]

Структура імпорту України в 2014-2018 рр. в розрізі окремих країн ЄС, %

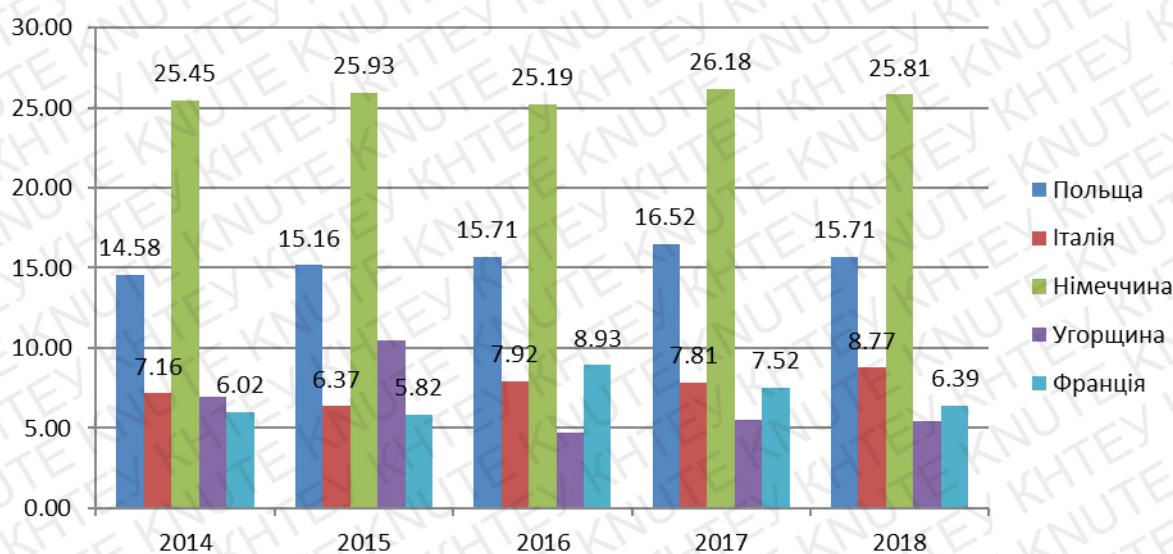

Рис.1.9. Динаміка географічної структури імпорту українських товарів в 2014-2018 рр., %

Джерело: побудовано автором за даними [21]

Таким чином, проведений аналіз дозволив зробити висновки про досить тісну співпрацю України та ЄС. На сьогодні, Європейський Союз залишається одним із основних торговельних партнерів України з питомою вагою торгівлі

товарами та послугами 41,1 % від загального обсягу торгівлі України. Також, констатується зростання обсягів торгівлі з державами-членами ЄС.

Отже, стратегічне партнерство - комплексна міждержавна довгострокова взаємодія, що дозволяє партнерам, об'єднавши зусилля, досягти життєво важливих внутрішніх і зовнішньополітичних цілей. Співпраця у торговельно-економічній сфері України та ЄС з кожним роком поглиблюється, зростають її обсяги та відкриваються нові напрямки.

Включення України в систему стратегічного партнерства Європейського Союзу шляхом всебічної і глибокої інтеграції в європейські структури найбільш відповідає процесам перетворення її на сучасну, динамічну, розвинену, демократичну державу. Для України відкриття європейського ринку і підписання Угоди про асоціацію з ЄС є безумовно значущим і необхідним для забезпечення її подальшої інтеграції у глобальний економічний простір. Достатніми умовами успішності інтеграції економіки України у світове співтовариство виступає вирішення комплексу проблем, ключовою серед яких є забезпечення позитивних зрушень у структурі національної економіки та відповідних структурних реформ.

Висновки до розділу 1

Таким чином, проведений аналіз міжнародної торговельної діяльності України та ЄС, а також їх двосторонніх відносин надало змогу зробити наступні висновки.

1. Тенденцією останніх п'яти років є: скорочення зовнішньоторговельного обороту товарів і послуг, скорочення експорту, незначне зростання імпорту на. Якщо порівняти показники останніх років, можна побачити позитивні тенденції розвитку зовнішньої торгівлі товарами та послугами України з країнами світу, а саме: зростання зовнішньоторговельного обороту товарів і послуг на 13141 млн. дол. або ж на 11,29%.

2. Найбільшу питому вагу в українському експорті товарів впродовж усіх років займають продовольчі товар, чорні та кольорові метали та вироби з них.

Найменшу частку в структурі експорту товарів займають промислові виробни

Найбільшу частку в структурі імпорту товарів складають машини та устаткування, мінеральні продукти; найменшу частку в імпорті складають чорні та кольорові метали.

3. Європейському союзу, провідному в світі інтеграційному об'єднанню, (28 країн-членів) вдається зберегти своє домінуюче становище в сучасній міжнародній товарній торгівлі. Обсяг товарного експорту ЄС зростає. Понад 60% загального експорту товарів за межі ЄС здійснювали 4 країни: Німеччина, Великобританія, Італія та Франція. В світовій структурі імпорту частка ЄС складала 31,34%, частка експорту країн - 33,37%. Для Євросоюзу основним торговельним партнером є Сполучені Штати Америки, на які припадає майже 21% експорту та 13,5% імпорту. До трійки основних торговельних партнерів ЄС увійшли Китай та Швейцарія.

4. На відміну від України, зовнішня торгівля Євросоюзу орієнтована на товари з високим ступенем переробки - першість у структурі зовнішньої торгівлі країн ЄС займали машини та обладнання. Частка аграрної продукції, сировинних товарів та енергоносіїв у експорті становила 15%, у імпорті – 31%.

5. Варто зазначити, що останніми роками відбувається посилення економічної співпраці між Україною та ЄС – в 2018 р. Європейський Союз є ключовим торговельним партнером України з питомою вагою торгівлі товарами та послугами 41,1% від загального обсягу торгівлі України. Протягом цього періоду загальний обсяг торгівлі товарами та послугами між Україною та ЄС зріс на 13,4%, порівняно з минулим роком.

6. Обсяг українського експорту до країн ЄС та імпорту зростає. У двосторонній торгівлі зберігається негативне сальдо. Найбільшу частку в експорті займає продукція АПК і харчової промисловості. Найбільшими обсягами імпортується продукція хімічної промисловості. Таким чином, проведений аналіз дозволив зробити висновки про досить тісну співпрацю України та ЄС. На сьогодні, Європейський Союз залишається одним із основних торговельних партнерів України.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС У ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

2.1. Оцінка факторів впливу зовнішнього середовища на динаміку та структуру торговельно-економічного співробітництва між Україною та ЄС

Розвиток торговельно-економічного співробітництва з Європейським Союзом набуває для України сьогодні все більшого геополітичного та гео економічного значення. Результатом такого політичного курсу є те, що в географічній структурі українського експорту та імпорту товарів ЄС посідає одне з провідних місць.

Як показало проведене дослідження в першому розділі даної випускної роботи, сукупні обсяги торговельно-економічних взаємовідносин України з країнами ЄС в останні роки стійко зростають, в експорті значну частку займають чорні метали, електричні машини і устаткування та зернові культури; імпорт представлений котлами, машинами та механічними пристроями, енергетичними матеріалами та засобами наземного транспорту. Проте, варто зазначити, що нинішня структура експорту та імпорту демонструє небезпечну для України технологічну диспропорційність: сировинний імпорт з України та високотехнологічний експорт ЄС; збереження негативного сальдо в зовнішній торгівлі за більшістю груп товарів; обмежений вихід вітчизняного бізнесу на європейський ринок.

Україна та ЄС з кожним роком все більше зацікавлені в поглибленні торговельних відносин, внаслідок чого була створена зона вільної торгівлі - фундаментальною метою Угоди про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС є зростання обсягів торговельно-економічних зв'язків і інвестиційних потоків шляхом лібералізації торгівлі та гармонізації регуляторного середовища в результаті взаємовигідних домовленостей [35]. Отже, результатом даної Угоди є

скасування мит на українську експортну продукцію на ринки країн Євросоюзу. Тобто, вироблена в Україні продукція фактично стала дешевшою, а, отже, стала більш конкурентною, ніж раніше. Зона вільної торгівлі також передбачає полегшення доступу українських товарів на ринки держав ЄС. Адже відповідно до вказаної вище Угоди [13], українське законодавство, регулювання та стандарти безпеки продукції наближаються до європейських. І виробнику, щоб вийти на новий ринок, більш легше отримати документи про відповідність вимогам Європейського Союзу. З боку ЄС зацікавленість в розвитку торговельно-економічної співпраці полягає в можливості посилення впливу в регіоні та доступу до нових ринків.

Однак, зона вільної торгівлі несе як можливості економічного зростання, так і загрози для країни, її галузей і підприємств. Основною характерною особливістю потенційної угоди про ПЗВТ між Україною та ЄС є існування несиметричності між партнерами Угоди як у рівні економічного розвитку, так і в розмірах економіки. За будь-яких умов, визначених у ході переговорів, слабший партнер завжди ризикує більше, ніж сильніший [17, с.40].

Особливо асиметричність проявляється у сфері сільського господарства. Високий рівень підтримки аграріїв, який існує в ЄС, та технологічна відсталість у поєднанні з низьким рівнем державної підтримки сільського господарства в Україні зумовлюють підвищені ризики передусім для сільського господарства України.

Загалом, сьогоднішні умови є сприятливими для розвитку двосторонньої торговельно-економічної співпраці між Україною та ЄС, однак існують як зовнішні, так і внутрішні фактори, які заважають Україні стати повноцінним партнером ЄС. Зовнішні чинники можна пов'язати з тим, що Європейський Союз сьогодні переживає певну кризу кількісного та якісного зростання співтовариства, проблеми з економічних перетворюються більш на політичні, що стає новим випробовуванням для Євросоюзу. До внутрішніх в першу чергу можна віднести впровадження у життя ефективних економічних та інституційних реформ.

Аналізуючи сучасний розвиток економіки України загалом та зовнішньої

торгівлі, зокрема, вважаємо за доцільне провести PEST-аналіз, тобто визначити особливості впливу чотирьох груп основних факторів: політико-правових, економічних, соціально-політичних та технологічних на можливості подальшого розвитку торговельних відносин Україна-ЄС (табл.2.1). Даний аналіз відображає повну характеристику зовнішнього середовища на макрорівні.

Таблиця 2.1

**Матриця PEST-аналізу зовнішнього середовища України
станом на 2019 рік**

Політико-правові фактори (P)	Економічні фактори (E)
Недосконалість законодавства, недостатня кількість нормативно-правових документів для ефективного регулювання зовнішньої торгівлі	Слабке залучення інвестицій в економіку через несприятливий інвестиційний клімат.
Нестабільність політичної ситуації, воєнні конфлікти, військова агресія.	Неефективне використання наявних фінансових та інвестиційних ресурсів для реалізації інноваційного розвитку.
Часткова децентралізація влади.	Недосконала фінансова інфраструктура.
Недосконалі митна та податкова системи.	Зміна рівня інфляції, девальвація національної валюти.
Невідповідний підхід до державного регулювання соціально-економічного розвитку	Негативна кредитна ситуація: високі ставки за кредит.
Соціально-психологічні фактори (S)	Технологічні фактори (T)
Невисокий рівень доходів та платоспроможності населення – падіння рівня життя.	Технологічна відсталість, високий знос основних фондів.
Невисокий рівень умов праці та техніки безпеки.	Інтенсивний розвиток інформаційних технологій
Досить високий рівень освіченості та професійної підготовки населення.	Невисокий рівень інновацій та технологічного розвитку країни.
Соціальна захищеність населення.	Проведення науково-технічних робіт.
Культура та психологія населення.	Доступ до новітніх технологій (НТП).
Демографічна ситуація, вікова структура: природний приріст населення залишається від'ємним; зменшення економічно-активного населення; відтік робочої сили.	Неефективна державна технологічна політика

Джерело: власна розробка автора

Проведений аналіз дозволяє зробити висновки, що перш за все для того, щоб забезпечити можливість Україні нормально розвиватись в напрямку партнерства з ЄС, країні слід вдосконалити свою політико-правову структуру, створити сприятливі умови для розвитку соціально-економічного потенціалу та

проводити ефективну державну технологічну політику.

Крім того, формування динаміки торговельно-економічної співпраці Україна-ЄС відбувається під впливом наступних факторів:

- суттєва ступінь мінливості кон'юнктури світових ринків на певну продукцію українського експорту, що призводить до різноспрямованих тенденцій його розвитку;
- значна сировинна спрямованість українського експорту та значна залежність українських виробників від зовнішнього ринку збуту, що призводить до вразливості від цінових коливань обсягу надходження валютних ресурсів;
- продовження торговельної та військової агресії Росії;
- системні проблеми розвитку зовнішньоекономічної діяльності (відшкодування ПДВ, валютне, митне та податкове регулювання).

Для можливості здійснення аналізу всіх позитивних та негативних перспектив повноцінної торговельно-економічної співпраці Україна ЄС вважаємо за доцільне застосувати SWOT-аналіз стратегічного партнерства України - ЄС, який є найбільш ефективним інструментом для цього (табл.2.2). Проаналізуємо коротко наведену таблицю. Щодо політичних вигод, то тут варто зазначити наступне: Європейський Союз зацікавлений в забезпеченні миру та стабільності в межах своїх кордонів, щоб мати своїми сусідами стабільні та демократичні держави з прогнозованою і дружньою зовнішньою політикою. Будучи повноправним членом ЄС, він повинен гарантувати їй державний суверенітет і територіальну цілісність.

Щодо економічних вигод: при підтягненні економічних показників України до європейських стандартів, створенні в країні розвинутого ринку, закріпленні тенденцій до економічного зростання, вдосконаленні законодавства, розбудові демократичного суспільства, як неодмінної умови розвитку торговельно-економічної співпраці України до ЄС, Україна отримає неабиякі економічні переваги, оскільки прагнення України стати повноцінним партнером ЄС стимулюватиме керівництво нашої держави чим скоріше досягти бажаних результатів та гарантувати економічну стабільність та зростання добробуту.

Таблиця 2.2

Матриця SWOT-аналізу стратегічного партнерства України - ЄС

Сила S (strong)	Слабкість W (weakness)
<p>Політичні вигоди: - європейська колективна безпека.</p> <p>Економічні вигоди: - макроекономічна стабільність; - додаткові інвестиції в українську економіку; - надання субсидій сільському господарству; - отримання позитивного сальдо торговельного балансу; - спільні митні тарифи; - кількісні обмеження імпорту; - антидемпінгова політика; - протекціонізм і контроль експорту.</p> <p>Соціальні вигоди: - ефективний захист прав людини в інституціях ЄС; - відкриття кордонів; - забезпечення високого рівня життя населення.</p>	<p>Політичні недоліки: - часткова втрата суверенітету; - невизначеність стратегії розвитку ЄС; - погіршення відносин з країнами СНД.</p> <p>Економічні недоліки: - втрата конкурентоспроможності певних галузей; - складність переходу на європейський рівень цін; - квотування певних видів товарів.</p> <p>Соціальні недоліки: - ускладнення візового режиму зі східними сусідами.</p>
Можливості O (opportunities)	Загрози T (threats)
<p>Політичні перспективи: - встановлення стабільної політичної системи; - сприйняття України як важливого суб'єкта політичних відносин.</p> <p>Економічні перспективи: - забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу; - упровадження стандартів ЄС у виробництві.</p> <p>Соціальні перспективи: - формування середнього класу; - реформування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту.</p>	<p>Політичні загрози: - небезпека втягнення України в конфлікт між Заходом і мусульманським світом.</p> <p>Економічні загрози: - можливе переміщення до України шкідливих виробництв; - використання України як сировинного приладку; - використання українців як дешевої робочої сили.</p> <p>Соціальні загрози: - поглиблення демографічного спаду; - незаконна міграція та вплив кадрів.</p>

Джерело: власна розробка автора

Перебування України в ЄС, де діє ринкова економіка з високим рівнем конкурентоспроможності, має стати стимулюючим фактором для макроекономічної стабільності. Окрім того, наша держава в майбутньому повинна отримати великі переваги від запровадження єдиної валюти, що матиме важливі довготривалі позитивні наслідки.

До того ж при повноцінному стратегічному партнерстві з ЄС має відбутися об'єднання енергетичних потенціалів країн у масштабах Євразійського континенту, посилення ролі України як енерготранзитної країни. Не можна

забувати і про залучення додаткових інвестицій в країну. Крім того, будучи членом Євросоюзу, Україна долучиться до ефективної спільної сільськогосподарської політики Європейського Співтовариства. ЄС вже нині є та ще має стати найбільш значним ринком збуту українських товарів та джерелом зростання і розширення українського імпорту.

Щодо соціальних вигод, тут варто очікувати наступне: ефективний захист прав людини в інституціях ЄС, відкриття кордонів для вільного пересування населення; забезпечення високого рівня життя населення.

Перейдемо до аналізу недоліків, їх також, на превеликий жаль, немало. До політичних недоліків ми віднесли: часткову втрату суверенітету, невизначеність стратегії розвитку ЄС, погіршення взаємин з країнами СНД. До економічних ризиків ми віднесли втрату конкурентоспроможності певних галузей, оскільки окремі вітчизняні виробники можуть виявитися не готовими до жорсткої міжнародної конкуренції.

Окрім того, високі соціальні гарантії, які Україна змушена надавати в умовах економічного відставання від більш розвинутих країн ЄС, неминуче позбавлять українську економіку переваг щодо дешевої робочої сили, що може загальмувати розвиток вітчизняного підприємництва. Зростання іноземних інвестицій у вітчизняну економіку, крім зазначених вище позитивних моментів, може мати й суттєві недоліки, оскільки власниками основних засобів виробництва будуть не українські, а іноземні підприємці. До недоліків варто віднести і квотування певних видів товарів.

Крім того, значним недоліком буде складність переходу на європейський рівень цін. Україна вже сьогодні відчуває на собі зростання цін на комунальні послуги, населення зовсім не готове до таких кроків. Соціальні недоліки передбачають ускладнення візового режиму з східними партнерами, це вже сьогодні відчутно, зокрема з боку Росії.

Політичними загрозами є небезпека втягнення України в конфлікт з західними державами.

Економічними загрозами ми вважаємо можливість переміщення до нашої

країни шкідливих виробництв. За переконанням багатьох експертів, ЄС, в обмін на фінансову та економічну допомогу Україні, наполягатиме на переміщення до України ряду шкідливих підприємств, використання України для утилізації екологічно небезпечних та радіоактивних відходів.

Соціальні загрози передбачають поглиблення демографічного спаду, проблема незаконної міграції та відтоку кадрів.

Дослідивши на основі SWOT-аналізу характер взаємозв'язків України та Європейського Союзу, перспективи повноцінної євроінтеграції та потенційні переваги і недоліки, які зазначені вище, можна зробити наступні висновки: стратегічне партнерство України до ЄС є логічним наслідком прагнення України до цивілізованої правової держави та розбудови демократичного суспільства, обумовлене вимогами об'єктивних суспільно-економічних і політичних законів розвитку. У сучасному глобалізованому суспільстві, найбільші переваги отримують саме ті країни, які об'єднують свої зусилля заради досягнення спільних інтересів та високих показників розвитку. Повноцінне стратегічне партнерство Україна - ЄС є шансом для України остаточно перетворитися на стабільну державу, яка володіє незаперечними перспективами на майбутнє.

Отже, до основних перспектив співпраці України до ЄС можна віднести: встановлення стабільної політичної системи; сприйняття України як важливого суб'єкта політичних та торговельних відносин; забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу; упровадження стандартів ЄС у виробництві; формування середнього класу; реформування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту.

Для України відкриття європейського ринку є безумовно значущим і необхідним для забезпечення її подальшої інтеграції у глобальний економічний простір. Достатніми умовами успішності інтеграції економіки України у світове співтовариство виступає вирішення комплексу проблем, ключовою серед яких є забезпечення позитивних зрушень у структурі національної економіки та відповідних структурних реформ.

2.2. Аналіз результативності торговельно-економічної співпраці між Україною та ЄС

Щоб оцінити результативність торговельно-економічної співпраці між Україною та ЄС вважаємо за доцільне використати найпоширенішу економетричну модель – гравітаційну (Я. Тінберген, 1962 р.). За його припущенням існує залежність між торговельним оборотом країн та розміром їх економік і її можна представити у вигляді рівняння:

$$F_{ij} = G \frac{M_i^\alpha M_j^\beta}{d_{ij}^\delta} \varepsilon_{ij} \quad (2.1)$$

де F_{ij} – товарооборот між країнами i та j ,
 M_i та M_j – валовий внутрішній продукт країн i та j ,
 d_{ij} – фактор торговельних витрат, в тому числі і логістичні витрати,
 ε_{ij} – усі інші фактори, які впливають на товарооборот, але не входять до рівняння,

α, β, δ – константи (параметри моделі).

На сьогодні гравітаційне рівняння є однією з найбільш стабільних та надійних емпіричних закономірностей в економіці. Коротко охарактеризуємо його для подальшого розуміння розрахунків. Основна ідея моделі базується на законі всесвітнього тяжіння Ньютона, де маса Землі замінена на валовий внутрішній продукт країн-партнерів. Тобто, торгівля між двома країнами прямо пропорційна розміру їхніх економік і обернено пропорційна відстані між ними [1].

Завдяки своїм емпіричній точності, гравітаційна модель почала широко використовуватися в економічній науці та набула безліч інтерпретацій. Так, у логарифмічній формі, рівняння гравітації виражається формулою 2.2 :

$$\ln(F_{ij}) = \beta_0 + \beta_1 \ln(M_i) + \beta_2 \ln(M_j) + \beta_3 \ln(D_{ij}) + \varepsilon_{ij} \quad (2.2)$$

Відмінною рисою цієї моделі є можливість додавання якісних змінних, таких як приналежність країн до певного інтеграційного угруповання, підписання між країнами угоди про зону вільної торгівлі чи ін. У зв'язку з вище зазначеним, на основі детального аналізу сфер застосування, можливостей та обмежень таких моделей пропонуємо застосувати інструментарій гравітаційних моделей для оцінки ефективності торговельного співробітництва України з ЄС з урахуванням підписання Угоди про асоціацію України з ЄС та вступом в дію її економічної частини, а саме, Зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом, з 1 січня 2016 р.

Рівняння гравітаційної моделі з урахуванням якісної змінної подамо у вигляді формули 2.3:

$$\ln(F_{ij}) = \beta_0 + \beta_1 \ln(M_i) + \beta_2 \ln(M_j) + \beta_3 \ln(D_{ij}) + \beta_4 DUMMY_{ij} + \varepsilon_{ij} \quad (2.3)$$

де F_{ij} – товарооборот між країнами i та j ,

M_i та M_j – валовий внутрішній продукт країн i та j ,

d_{ij} – фактор торговельних витрат, в тому числі і логістичні витрати,

$DUMMY_{ij}$ – фіктивна змінна приналежності країн до певного угруповання,

ε_{ij} – усі інші фактори, які впливають на товарооборот, але не входять до рівняння,

α , β , δ – константи (параметри моделі).

Для оцінки параметрів цієї моделі було використано статистичні дані ЄС та України за період 2014-2018 рр. (див. розділ 1.2 даної роботи). В якості показників M_i та M_j було обрано ВВП ЄС та ВВП України відповідно. Для вимірювання відстані між країнами в даній моделі обирають різні показники, в залежності від завдань та фактологічної бази дослідження. В даному випадку в якості показника D_{ij} оберемо світові середньорічні ціни на нафту, оскільки їхні коливання змінюють вартість перевезень. Для визначення, як на торгівлю країн впливає Угода про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС, використаємо

DUMMY змінну. DUMMY дорівнює 0 до 2015 року та 1 з 2016 року (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Основні вихідні дані для побудови гравітаційної моделі результативності торговельно-економічної співпраці між Україною та ЄС

Рік	ЗТО Україна - ЄС, млн дол. США	ВВП ЄС, млн дол. США	ВВП України, млн дол. США	Ціни нафти, дол. США / барель
201	38072,0	18632311	133503	99,03
201	28345,4	16411317	91031	52,35
201	30637,1	16491323	93270	43,55
201	38332,8	16970000	109320	54,25
201	43341,3	17292430	130832	73,06

Джерело: побудовано автором за даними [21;11;10]

Модель (2.3) є рівнянням множинної лінійної регресії. Визначимо невідомі параметри $\beta_0, \beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_4$. Розрахунки проводимо за допомогою таблиці в програмі MS Excel. Складаємо розрахункову таблицю:

Таблиця 2.4

Розрахункова таблиця рівняння гравітаційної моделі Тінбергена результативності торговельно-економічної співпраці між Україною та ЄС

Рік	ЗТО Україна - ЄС	ВВП ЄС	ВВП України	Ціни нафти	DUMMY					
						LnF	LnMi	LnMj	LnDij	DUMMYij
	Fij	Mi	Mj	Dij	DUMMYij	LnF	LnMi	LnMj	LnDij	DUMMYij
2014	38072,0	18632311	133503	99,03	0	10,55	16,74	11,80	4,60	0
2015	28345,4	16411317	91031	52,35	0	10,25	16,61	11,42	3,96	0
2016	30637,1	16491323	93270	43,55	1	10,33	16,62	11,44	3,77	1
2017	38332,8	16970000	109320	54,25	1	10,55	16,65	11,60	3,99	1
2018	43341,3	17292430	130832	73,06	1	10,68	16,67	11,78	4,29	1

Джерело: побудовано автором за даними [21;11;10]

Використовуємо функцію Excel ЛИНЕЙН. В результаті розрахунків отримано рівняння гравітаційної моделі Тінбергена, що описує динаміку зовнішньоторговельного обороту України з ЄС за період 2014 - 2018 рр.:

$$\ln(F_{ij}) = -42,656 + 0,468 \ln(M_i) + 4,830 \ln(M_j) - 2,532 \ln(D_{ij}) - 0,508 DUMMY_{ij} \quad (2.4)$$

Результати регресійного аналізу підтвердили гіпотезу про наявність прямого зв'язку між зовнішньоторговельним оборотом країн-партнерів та їх валовим внутрішнім продуктом та оберненого зв'язку між зовнішньоторговельним оборотом та транспортними витратами (ціною нафти).

Економічна інтерпретація цієї моделі дозволяє констатувати, що:

- при збільшенні ВВП ЄС на 1 дол. США двосторонній товарообіг зростає на 0,468 дол. США;
- при збільшенні ВВП України на 1 дол. США зовнішньоторговельний оборот країн збільшується на 4,83 дол. США;
- збільшення ціни на нафту на 1 дол. США виражається в зменшенні товарообігу на 2,532 дол. США;
- вступ в дію Угоди про зону вільної торгівлі, в свою чергу, знижує зовнішньоторговельний оборот на 0,508 дол. США на кожен дол. США зовнішньоторговельного обороту.

Коефіцієнт детермінації наближається до 1, тому добре апроксимує дані та вказує на суттєвий рівень пояснення причинно-наслідкових зв'язків запропонованої моделі.

Для перевірки порівняємо розраховані фактичні дані та отримані за моделлю (2.4):

Таблиця 2.5

Фактичні та змодельовані значення зовнішньоторговельного обороту України та ЄС за 2014-2018 рр.

LnF	Теор. значення
10,55	10,547
10,25	10,252
10,33	10,330
10,55	10,554
10,68	10,677

Джерело: власна розробка автора

Фактичні та розраховані за формулою (2.4) значення практично

співпадають. Таким чином, моделювання ступеня впливу різних чинників на обсяги двосторонньої торгівлі ЄС та України дозволило виявити значущість кожного з них. У нашому випадку було виявлено, що двосторонній товарообіг між ЄС та Україною є більш еластичним від динаміки економічного зростання ВВП України і менш еластичним від динаміки ВВП ЄС. Дослідження підтвердило, що Угода про ЗВТ між Україною та ЄС уже значно вплинула на зростання товарообігу між країнами. Адекватність гравітаційної моделі була підтверджена за основними критеріями, тому її можна використовувати як основу для більш розширеного дослідження щодо прогнозування розвитку двосторонньої торгівлі.

Отже, з розрахунків гравітаційних моделей зовнішньоторговельного обороту усіма товарами між Україною та ЄС чітко простежується значний вплив економічного зростання ВВП України. Відповідно до теорії побудови гравітаційних моделей і їх опису внутрішній валовий продукт країни-експортера відображає виробничі можливості, в той час як ВВП держави, що імпортує - ємність його ринку.

Що стосується ціни на нафту, то в моделі (2.4) вплив є оберненим, тобто, зростання ціни на нафту призводить до зниження товарообороту між країнами, що і відповідає припущенню гравітаційної моделі. Саме ЗВТ у 2016-2018 рр. дозволило Україні наростити обсяги експорту та імпорту в країни ЄС.

Проте необхідно зазначити, що зовнішня торгівля товарами України характеризується надмірною часткою первинних товарів і низьким рівнем інтелектуалізації торгових відносин, які маргіналізують її роль у розвитку світової економіки. Крім того, законодавче середовище обмежує діджиталізацію торгівлі, а неефективні митні процедури обтяжують транскордонну торгівлю, нівелюючи вигоди від спрощення її процедур. Даються взнаки циклічно-нерівномірний характер розвитку капіталістичної ринкової системи та ефективність ключових важелів та інструментів антициклічного регулювання економіки, що реалізуються країнами-торговельними партнерами. Значний вплив також відіграють глобальні складові, такі як: формування глобального ринку, глобальна монополізація

капіталу і виробництва, поширення техноглобалізму, посилення регіональних інтеграційних процесів, формування глобального інформаційного простору. В цьому контексті необхідно враховувати особливості та динаміку розвитку регіонів в умовах глобальної економічної асиметрії, сутність політики регіонального і локального розвитку ЄС та України, їх механізми та інструменти. Наразі відбувається поступова конвергенція регіональних моделей України й ЄС.

Зважаючи на велику різницю в розмірі економік країн-партнерів, вважаємо доцільним додатково провести кореляційно-регресивний аналіз та визначити, чи залежить обсяг експорту з України до країн ЄС від зміни показника внутрішнього валового продукту на основі наступних вихідних даних (табл. 2.6). Коефіцієнт кореляції (r) для ряду строком у п'ять років дорівнює 0,919. Він більший за 0, отже зв'язок між двома показниками є прямим, тобто збільшення обсягів експорту до країн ЄС, призведе до збільшення показника ВВП.

Таблиця 2.6

**Вихідні дані експорту та імпорту країн ЄС та ВВП України
за 2014-2018 рр., млн дол. США**

Показник	2014	2015	2016	2017	2018
Експорт	20 383,1	15 287,0	15827,5	20 157,6	23 032,0
Імпорт	24 207,6	17 956,0	19560,2	23 330,2	26 285,1
ВВП	131805	90615	93270	109320	130832

Джерело: побудовано автором за даними [21;11]

Так як значення показника кореляції знаходиться близько до 1, то зв'язок характеризується як дуже сильний, що пояснюється тим, що ЄС наразі виступають нашими основними й пріоритетними торговельними партнерами. Регресійне рівняння має вигляд: $y = 5,5093x + 6835,5$ (рис. 2.1), яке за умови, що ми прийняли величину експорту за x , а обсяг ВВП — за y , показує наскільки збільшиться обсяг валового внутрішнього продукту, якщо експорт України до країн ЄС збільшиться на 1 мільйон доларів.

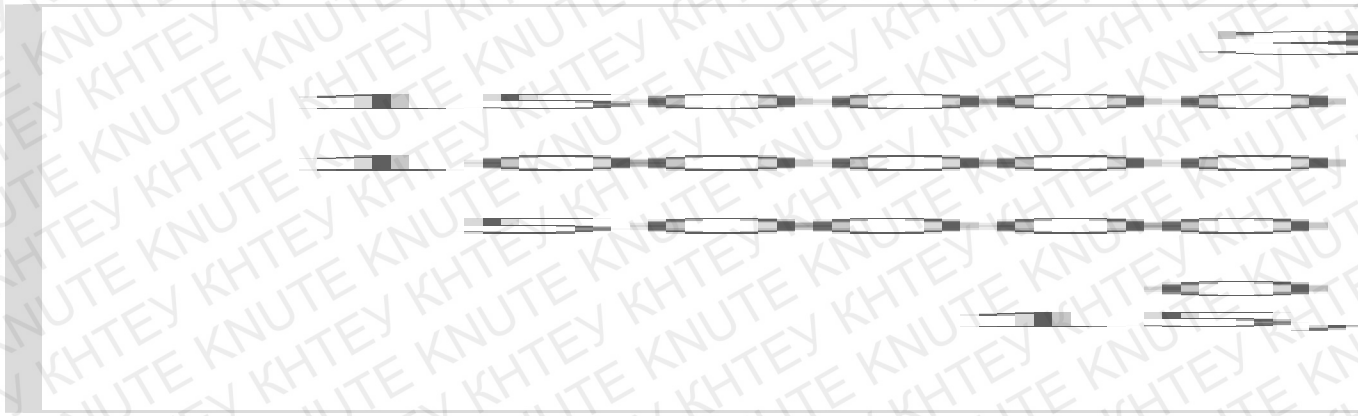

Рис. 2.1. Регресійна модель залежності зростання ВВП України від експорту до країн ЄС

Джерело: побудовано автором згідно проведених розрахунків

Побудуємо такий же графік залежності ВВП від імпорту (рис.2.2). Регресійне рівняння має вигляд: $y = 5,4128x - 9362,3$. Коефіцієнт кореляції $r = 0,939$. Тут також маємо тісний зв'язок між показниками.

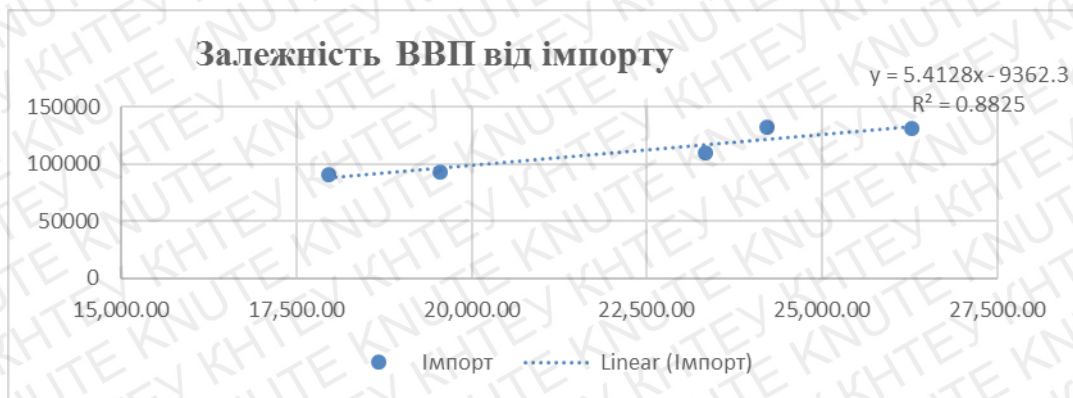

Рис. 2.2. Регресійна модель залежності зростання ВВП України від імпорту з країн ЄС

Джерело: побудовано автором згідно проведених розрахунків

Для України, як і для більшості країн з ринком, що формується, за останні роки залежність економічного зростання від експорту значно підвищилась і продовжує зростати. Виділяється група країн, для яких спостерігається постійна висока залежність темпів економічного зростання та темпів приросту експорту, причому коефіцієнт кореляції не зростає. Це, насамперед, розвинені, глибоко інтегровані у світогосподарські зв'язки країни ЄС. На нашу думку, це саме ті країни, які найбільшою мірою скористалися перевагами, що надала глобалізація, проте потенціал подальшого зростання за рахунок цього фактору для них, вірогідно, вичерпаний.

Висновки до розділу 2

Таким чином, проведені дослідження надало змогу зробити наступні висновки.

1. В географічній структурі українського експорту та імпорту товарів ЄС посідає одне з провідних місць. Проте, для того, щоб забезпечити можливість Україні нормально розвиватись в напрямку партнерства з ЄС, країні слід вдосконалити свою політико-правову структуру, створити сприятливі умови для розвитку соціально-економічного потенціалу та проводити ефективну державну технологічну політику. Повноцінне стратегічне партнерство Україна - ЄС є шансом для України остаточно перетворитися на стабільну державу, яка володіє незаперечними перспективами на майбутнє.

2. До основних перспектив співпраці України до ЄС можна віднести: встановлення стабільної політичної системи; сприйняття України як важливого суб'єкта політичних та торговельних відносин; забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу; упровадження стандартів ЄС у виробництві; формування середнього класу; реформування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту.

3. Дослідження підтвердило, що Угода про ПЗВТ між Україною та ЄС уже значно вплинула на зростання товарообігу між країнами. Саме ЗВТ у 2016-2018 рр. дозволила Україні наростити обсяги експорту та імпорту в країни ЄС.

4. Економічна інтерпретація побудованої моделі дозволила зробити висновки, що при збільшенні ВВП ЄС на 1 дол. США двосторонній товарообіг зростає на 0,468 дол. США; при збільшенні ВВП України на 1 дол. США зовнішньоторговельний оборот країн збільшується на 4,83 дол. США; збільшення ціни на нафту на 1 дол. США виражається в зменшенні товарообігу на 2,532 дол. США; вступ в дію Угоди про зону вільної торгівлі, в свою чергу, знижує зовнішньоторговельний оборот на 0,508 дол. США на кожен дол. США зовнішньоторговельного обороту.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС У ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

3.1. Пріоритетні напрями посилення стратегічного партнерства між Україною та ЄС в торговельно-економічній сфері

На підставі проведеного в другому розділі даної роботи дослідження, можна з впевненістю сказати, що Україна продовжує виконання положень Угоди, необхідних для повноцінного функціонування поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Сьогодні майже 15 тисяч українських підприємств експортують свої товари до країн ЄС. Аналітики прогнозують, що тенденція зростання українського експорту до країн ЄС збережеться і в майбутньому.

Таким чином, Україна досягла значного прогресу у співробітництві з ЄС у політичній, торгово-економічній, правовій і гуманітарній сферах, зокрема в частині сприяння торгівлі між Україною та ЄС досягнуті значні успіхи. Так, Україна гармонізувала з Європейським Союзом близько 64% технічних стандартів, приєдналась до Угоди про оцінку відповідності і прийняття промислової продукції (АСАА), що забезпечить обов'язковість обопільного визнання відповідності європейським стандартам [32].

Розглядаючи питання напрямків посилення стратегічного партнерства між Україною та ЄС в торговельно-економічній сфері, не можна оминати питання технічного регулювання, адже це один з основних елементів усунення перешкод для вільного руху товарів. Зокрема, станом на сьогодні в Україні прийнято 58 технічних регламентів, 53 з яких розроблено на основі актів законодавства ЄС [13]. Крім того, набув свого логічного завершення перехід від застарілої системи обов'язкової сертифікації продукції до системи оцінки відповідності згідно з технічними регламентами, аналогічні європейським.

Отже, технічне регулювання надає змогу відкрити нові ринки для продукції

українських виробників, причому конкурентоспроможних товарів, з додатковим ланцюгом вартості. Проте, ще залишається чимало невирішених питань, головними з яких є значна кількість документів, які необхідні для ведення бізнесу; тривалий термін одержання потрібної документації; складність відповідних процедур; складність доведення незаконності протиправних дій при веденні бізнесу; висока вартість регуляторних процедур; неоднорідність неузгоджених стандартів технічних вимог у різних галузях тощо.

Варто також відзначити, що незважаючи на досить швидке зростання експорту українських товарів, у його структурі до цього часу переважає продукція сировинно-товарного характеру із незначним обсягом інноваційної продукції та послуг. Це все при тому, що Україна має розвинуті галузі авіабудування, космічну, суднобудівну, військово-промислову.

Всім відомий факт, що справжнє лідерство є можливим при умові, якщо експорт переробленої продукції буде значно перевищувати експорт сировини, однак для цього Україні потрібна дієва державна стратегія розвитку, тобто навіть повна гармонізація системи технічного регулювання до вимог ЄС не надасть усіх переваг співпраці. Таким чином, узгоджена та ефективна торгівля між двома країнами - це процес, який буде вигідний обом сторонам.

Для підвищення загальної ефективності співпраці України та ЄС, насамперед, необхідно виділити та обґрунтувати пріоритетні сфери співробітництва і максимально сприяти їх розвитку, зокрема, завдяки реалізації чітко окреслених державних стратегій.

Основними етапами підвищення ефективності міжнародного співробітництва є (рис. 3.1). Перший етап зазначеної стратегії передбачає визначення на основі розподілу сфер співробітництва за їх пріоритетністю для ЄС і України відповідно до рівня ефективності пріоритетних напрямів співпраці між ними.

На другому етапі слід здійснити порівняння трьох аспектів:

- а) галузевого розвитку країн ЄС;
- б) ринкової ситуації;

в) системи державного регулювання в країнах ЄС.

Вибір стратегії розвитку значною мірою залежить від ефективності діяльності суб'єктів підприємництва в перспективних сферах взаємодії, урядової політики їх розвитку, ступеня державного сприяння забезпеченню довгострокової співпраці.

Заключний етап формування стратегії повинен містити такі етапи:

- оцінка наявної стратегії;
- фаза безпосереднього формування стратегії;
- завершення формування стратегії з урахуванням прийнятого рівня ризику, вибір стратегічних альтернатив.

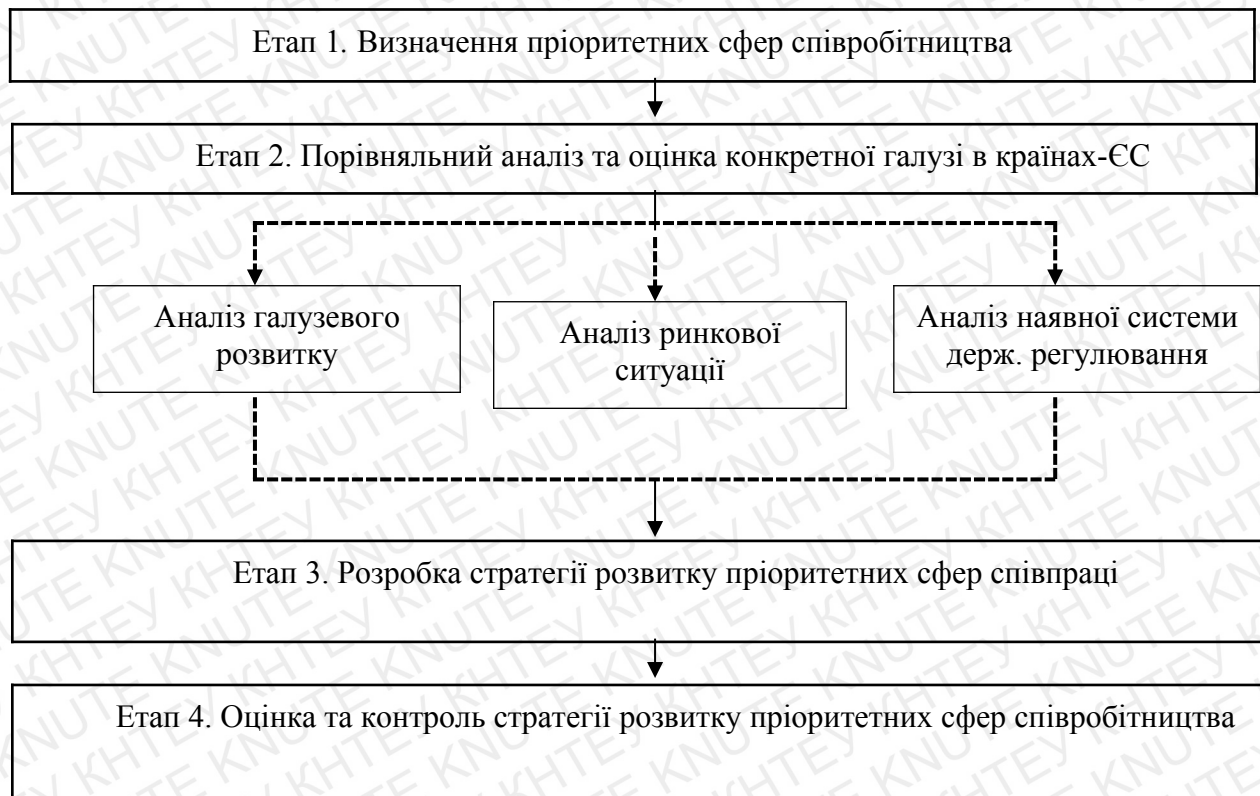

Рис. 3.1. Етапи створення та реалізації стратегії двосторонньої економічної співпраці між Україною та ЄС

Джерело: побудовано автором за даними [14]

Незважаючи на певні зміни, що зазнало вітчизняне законодавство у зв'язку із укладанням Угоди по асоціацію, залишається чимало проблем, що ускладнюють і гальмують повноцінний процес інтеграції України до ЄС, що в

окремих випадках, може розглядатися порушенням нашою державою своїх зобов'язань перед Європейським Союзом за Угодою про асоціацію. Передусім досить важливо здійснити окремі законодавчі та інституційні зміни, які могли би підвищити якість цього процесу та зменшити системні ризики у законотворчій діяльності.

З метою визначення пріоритетних напрямів посилення стратегічного партнерства між Україною та ЄС в торговельно-економічній сфері, пропонуємо здійснити SWOT-аналіз лібералізації зовнішньоторговельної співпраці України-ЄС (табл.3.1).

Успішне формування стратегії розвитку зовнішньоторговельної співпраці України з ЄС можливе лише у напрямі подальшої лібералізації її умов. Під час аналізу нами було виділено 4 блоки стратегічних рішень, що дозволять у майбутньому розвивати можливості та уникати загроз подальшого розвитку зовнішньоторговельної співпраці України з ЄС.

До політичних належать:

- продовження на державному рівні політики подальшої інтеграції України до ЄС, відмова від політики протекціонізму для досягнення тактичних економічних цілей;
- усунення політико-правових перешкод на шляху структурної модернізації вітчизняної економіки, стимулювання її технологічної модернізації, інноваційного розвитку, підвищення конкурентоздатності;
- розробка комплексної антикризової політико-економічної стратегії захисту вітчизняних суб'єктів зовнішньоторговельних відносин від можливих негативних впливів економічних процесів, що відбуваються в ЄС.

До економічних входять:

- подальший розвиток ринкових інститутів;
- підвищення частки доданої вартості в кінцевому продукті;
- застосування економічних стимулів для підвищення конкурентоздатності, структурної інноваційної, технологічної перебудови економіки, підтримання високих соціальних стандартів.

Таблиця 3.1

SWOT-аналіз подальшої лібералізації

зовнішньо-торговельної співпраці України-ЄС

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>Можливості</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наявність експортно-орієнтованого сегмента економіки з напрацьованими конкурентними перевагами; - зростання світового попиту на великий спектр різноманітної продукції, послуг; - географічні переваги (транзитні можливості, транспортні коридори); - місткий внутрішній ринок; - широка ресурсна база ЗЕД; - наявність кваліфікованої та порівняно дешевої робочої сили; - відносно стабільні умови функціонування фінансових ринків; - наявність вагомого науково-технічного потенціалу; - досягнення суттєвих успіхів та міжнародних договорів зі стратегічними партнерами щодо ліберальних умов зовнішньої торгівлі. Перспективи подальшого поглиблення співпраці у цьому напрямі. 	<p>Загрози</p> <ul style="list-style-type: none"> - Низька конкурентоздатність вітчизняної економіки, зокрема, щодо реалізації стратегій імпортозаміщення та експорторозширення; - складні умови здійснення підприємницької діяльності: корумпованість державної влади, її бюрократизація, несприятливі умови реалізації фіскальної політики, високі відсоткові ставки за кредитами; - вузька експортна спеціалізація на сировинній продукції та продукції з низьким рівнем доданої вартості; - недостатньо розвинені транспортна та логістична інфраструктури; - низька інвестиційна привабливість національної економіки, що впливає на її інноваційний розвиток; - від'ємне сальдо платіжного балансу; - невідповідність національних технічних стандартів світовим; - відсутність стабільності у правовій базі регулювання ЗЕД, її часткова невідповідність міжнародним стандартам.

Джерело: власна розробка автора

Соціальні включають:

- усвідомлення необхідності спільної громадської відповідальності за результати зовнішньоекономічної політики держави, розуміння соціумом стратегічних пріоритетів розвитку національної економіки.

До технологічних входять:

- технологічна структурна модернізація економіки, намагання виготовляти продукцію з повним виробничим циклом, впровадження інновацій у процеси виробництва продукції, надання послуг; оновлення морально застарілих основних фондів вітчизняних підприємств.

Проведене дослідження основних проблем в напрямку ефективної стратегічної співпраці надало змогу виробити наступні пропозиції стосовно оптимізації функціонування стратегічного економічного партнерства України та ЄС. Відповідно, варто здійснити наступні заходи:

- вдосконалити питання технічного регулювання, а саме створення системи нагляду за безпекою продукції (ринковий нагляд);
- удосконалити процедури призначення органів з оцінки відповідності;
- переглянути чинні стандарти для гармонізації;
- продовжити модернізацію лабораторій для підвищення якості оцінки відповідності;
- спростити внутрішні процедури пов'язані з експортом (повернення ПДВ, валютні регулювання, тривалі та дорогі митні процедури, тощо);
- надати фінансову підтримку експорту (страхування експортних операцій, грантова підтримка експортерів, тощо);
- вдосконалити організаційну інфраструктуру (ефективно працюючі офіси Торговельного представника, мережа центрів навчання експорту, система інформаційно-аналітичного забезпечення).

Відповідно, ми вважаємо, що дані заходи дозволять позитивно вплинути на динаміку показників зовнішнього торгівлі та обсягів залучення прямих іноземних інвестицій в Україні.

3.2. Прогнозна оцінка результативності розвитку двосторонніх торговельно-економічних відносинах

В другому розділі випускної кваліфікаційної роботи з метою оцінки результативності співпраці Україна-ЄС була розглянута гравітаційна модель. Зазначимо, що вона також дає змогу спрогнозувати обсяг двосторонньої торгівлі на наступні роки, якщо є дані по ВВП України та ЄС і ціні нафти, або їх прогнозні значення.

В даному випадку ми використаємо отримані за моделлю (2.4) значення ЗТО по Україні і спрогнозуємо обсяги двосторонньої торгівлі на 2019, 2020 та 2021 роки, використовуючи функцію ТЕНДЕНЦИЯ MS Excel. Отримаємо прогнозні значення обсягів двосторонньої торгівлі Україна-ЄС на 2019-2021 роки (табл.3.2).

Таблиця 3.2

Прогнозні значення обсягів двосторонньої торгівлі Україна-ЄС на 2019-2021 роки

Рік	ЗТО Україна-ЄС, млн дол. США (прогноз)
2019	41903,5
2020	72941,6
2021	119262,1

Джерело: побудовано автором згідно проведених розрахунків

Таким чином, враховуючи попередні значення обсягів двосторонньої торгівлі Україна-ЄС та прогнозні, динаміка подальшого розвитку двосторонньої торгівлі Україна-ЄС виглядатиме наступним чином (рис.3.2).

Таким чином, згідно з прогнозу в 2021 році темп зростання двосторонньої торгівлі Україна-ЄС становитиме 175,17%.

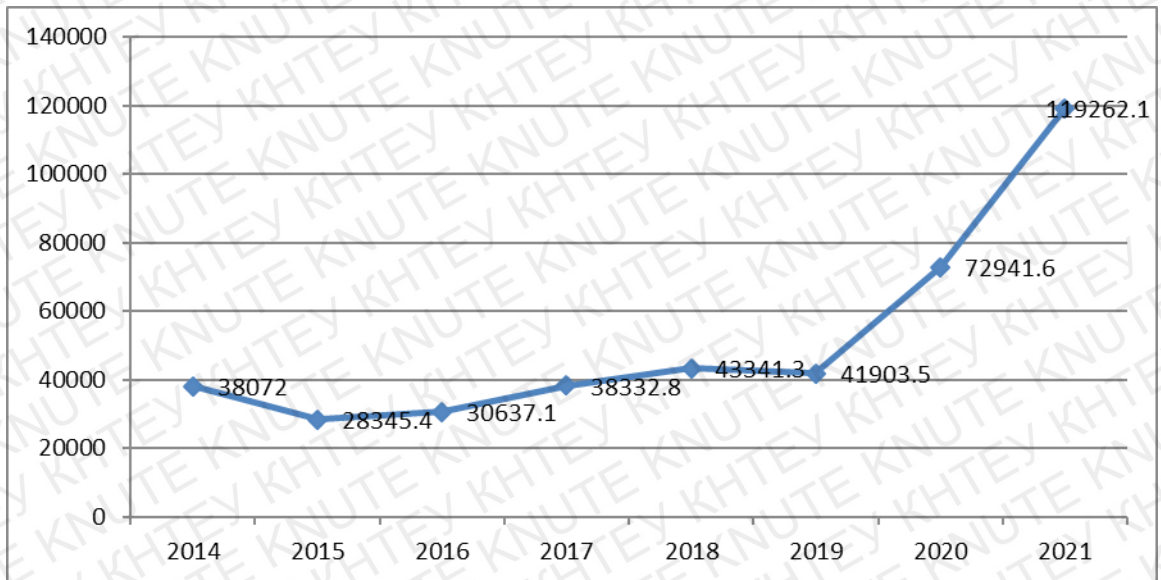

Рис.3.2. Динаміка подальшого розвитку двосторонньої торгівлі Україна-ЄС в 2019 – 2021 рр.

Джерело: побудовано автором згідно проведених розрахунків

Виконаємо прогноз обсягів експорту з України до країн ЄС на 3 роки за допомогою методу аналізу часових рядів. Для цього розглянемо декілька ліній тренду для вибору найбільш точного прогнозу. Зокрема, експоненційна лінія тренду експорту з України до країн ЄС за 5 років показана на рис.3.3.

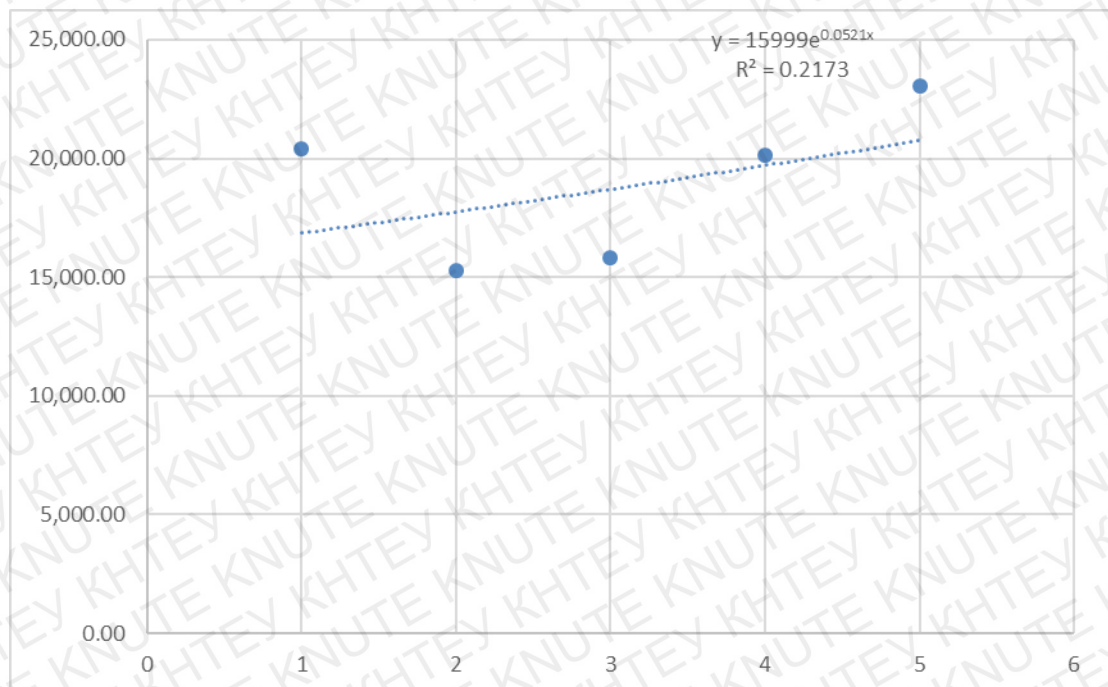

Рис.3.3. Експоненційна лінія тренду експорту з України до країн ЄС за 2014-2018 рр.

Джерело: побудовано автором згідно проведених розрахунків

Експоненційна лінія тренду є кривою, яка найбільше підходить, коли значення даних зростають або спадають зі швидкістю, що постійно зростає. Експоненційну лінію тренду створити не можна, якщо дані містять нульові або від'ємні значення.

Лінійна лінія тренду експорту з України до країн ЄС за 5 років показана на рис.3.4.

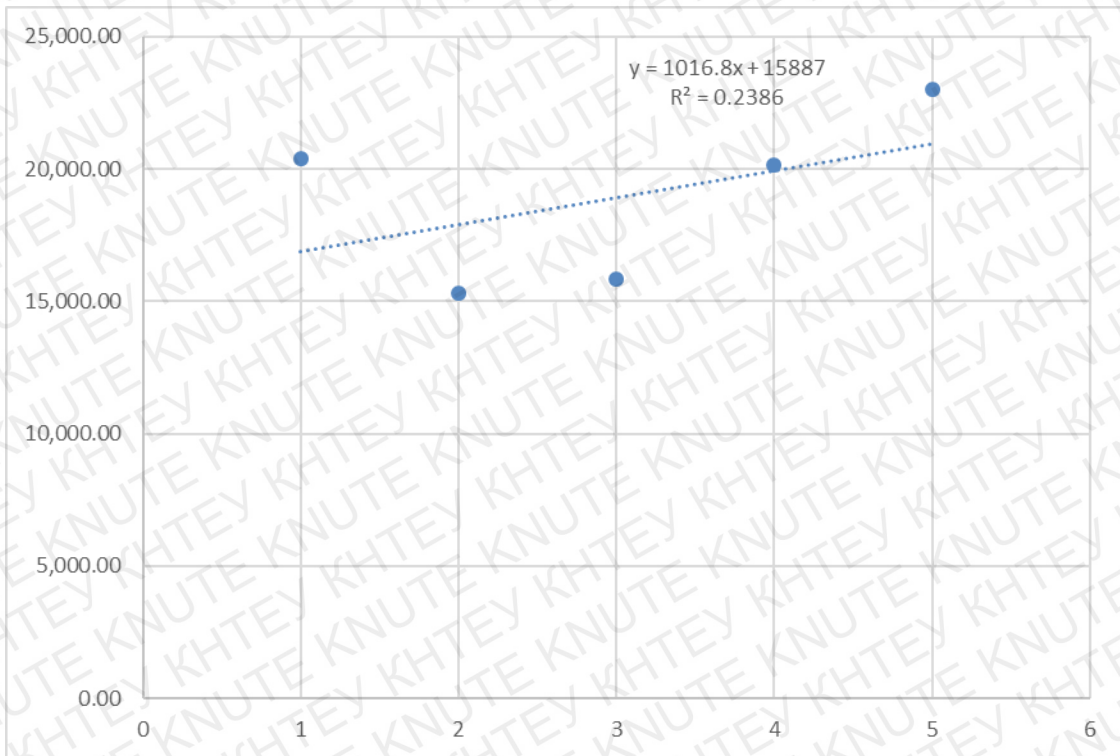

Рис.3.4.Лінійна лінія тренду експорту з України до країн ЄС за 2014-2018 рр.

Джерело: побудовано автором згідно проведених розрахунків

Лінійна лінія тренду є найкращою прямою лінією, яка застосовується для простих лінійних рядів даних. Дані є лійними, якщо візерунок точок даних нагадує лінію. Лінійна лінія тренду зазвичай показує, що значення зростають або спадають рівномірно. Вона використовується для апроксимації даних за методом найменших квадратів відповідно до рівняння: $y = mx + b$.

Представимо логарифмічну лінію тренду експорту з України до країн ЄС за 5 років (рис.3.5).

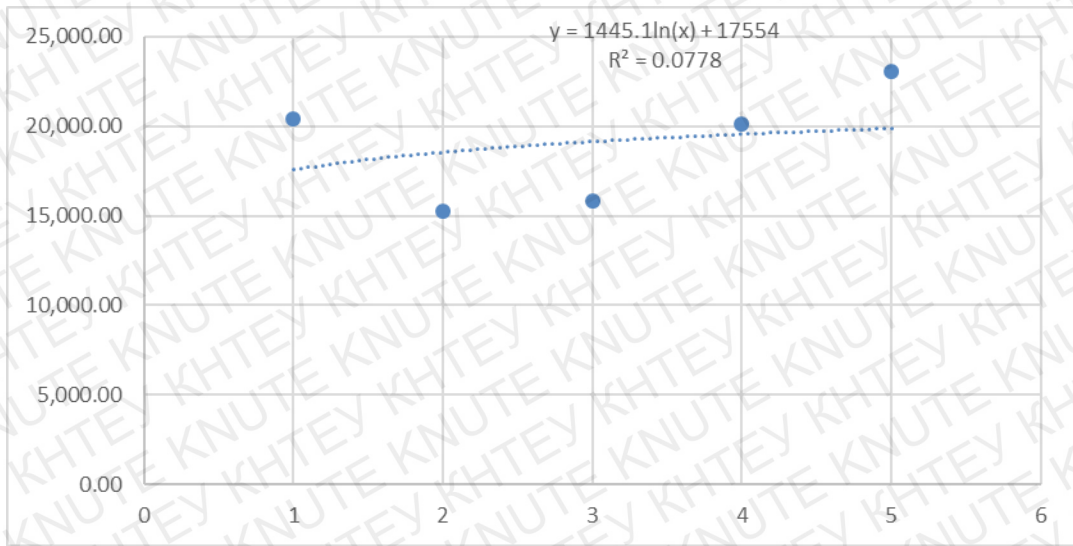

Рис.3.5. Логарифмічна лінія тренду експорту з України до країн ЄС за 2014-2018 рр.

Джерело: побудовано автором згідно проведених розрахунків

Логарифмічна лінія тренду є найкращою кривою, що застосовується, якщо швидкість змінення даних активно зростає або спадає, а потім вирівнюється. Логарифмічна лінія тренду може використовувати додатні та від'ємні значення.

Поліноміальна лінія тренду експорту з України до країн ЄС за 5 років виглядає наступним чином (рис.3.6)

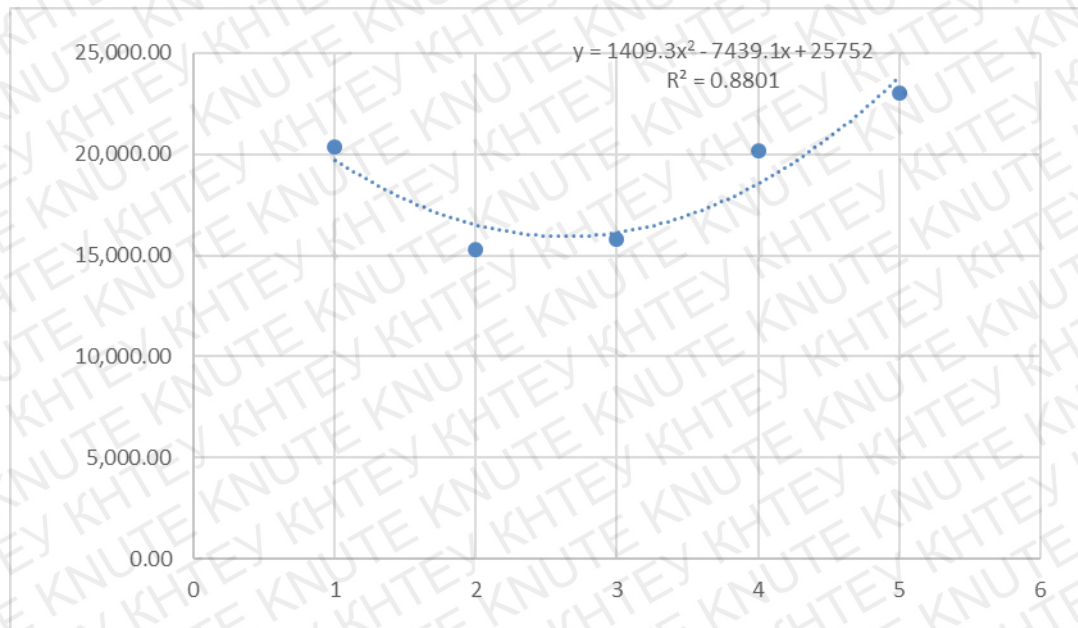

Рис. 3.6. Поліноміальна лінія тренду експорту з України до країн ЄС за 2014-2018 рр.

Джерело: побудовано автором згідно проведених розрахунків

Поліноміальна лінія тренду є кривою, що застосовуються, якщо дані

коливаються. Порядок поліноміальної лінії можна визначити за кількістю коливань даних або за кількістю вигинів (вершин і западин) на кривій. Поліноміальна лінія тренду порядку 2 загалом має лише одну вершину або западину. Лінія порядку 3 має одну або дві вершини або западини. Лінія порядку 4 загалом має до трьох вершин чи западин.

Степенева лінія тренду експорту з України до країн ЄС за 5 років показана на рис.3.7.

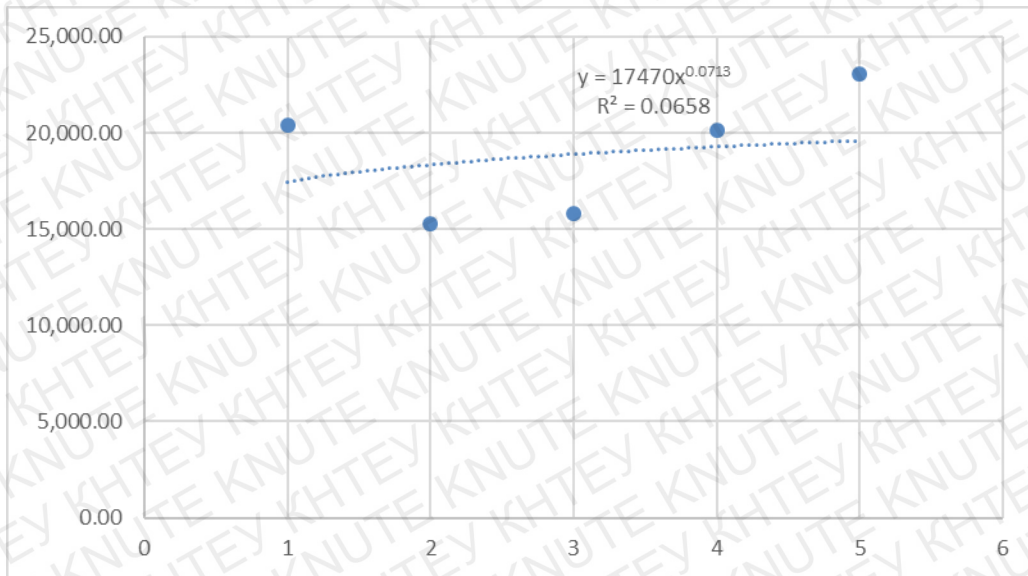

Рис.3.7. Степенева лінія тренду експорту з України до країн ЄС за 2014-2018 рр.

Джерело: побудовано автором згідно проведених розрахунків

Степенева лінія тренду є кривою, яка найкраще підходить для наборів даних, які порівнюють вимірювання, що зростають у певній пропорції — Степенева лінія тренду створити не можна, якщо дані містять нульові або від'ємні значення.

Згідно розглянутих ліній тренду, розвиток експорту до країн ЄС найкраще описується поліноміальною лінією тренду (значення R-квадрат дорівнює 0,8801, тобто найближче значення до одиниці з запропонованих вище, що свідчить про високу ступінь співпадіння лінії з фактичними даними).

Прогноз експорту з України до країн ЄС на 2019-2021 рр. представлено у таблиці нижче (табл. 3.3). Прогноз експорту з України до країн ЄС на 2019 р.

складає 31855,8 млн. дол., на 2020 р. — 42738,9 млн. дол., на 2021 р. — 56440,8 млн. дол.

Таблиця 3.3

Прогноз експорту з України до країн ЄС на 2019-2021 рр., млн.дол.

Рік	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Період	1	2	3	4	5	6	7	8
Експорт	20383,1	15287,0	15827,5	20157,6	23032,0	—	—	—
Трендове значення	19 722,30	16 511,40	16 119,30	18 546,00	23 791,50	31 855,80	42 738,90	56 440,80

Джерело: побудовано автором згідно проведених розрахунків

Тут прогнозні значення виділені жирним. Аналогічні розрахунки виконаємо для імпорту (рис.3.8). Отримаємо:

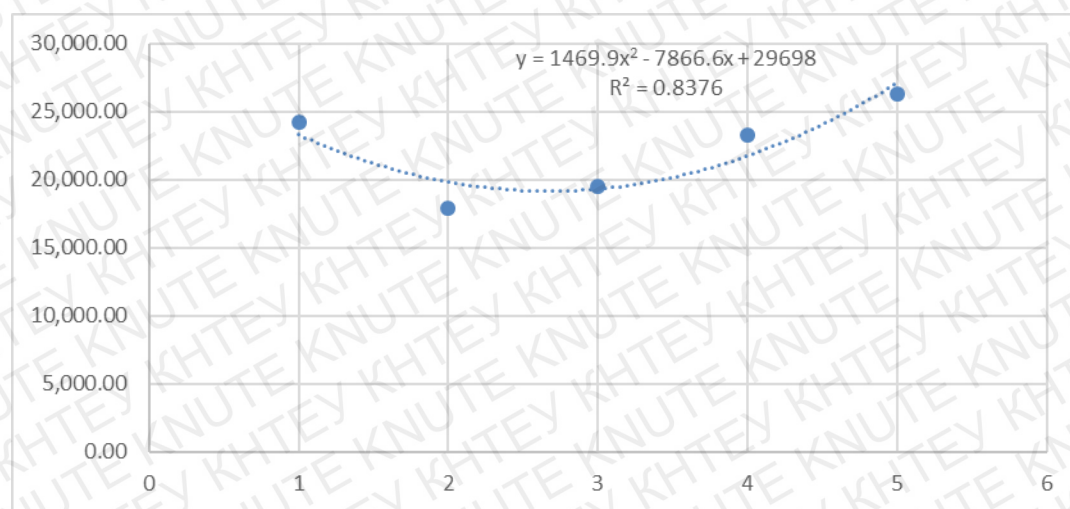

Рис.3.8. Поліноміальна лінія тренду імпорту в Україну з країн ЄС за 2014-2018 рр.

Джерело: побудовано автором згідно проведених розрахунків

Таблиця 3.4

Прогноз імпорту до України з країн ЄС на 2019-2021 рр., млн.дол.

Рік	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Період	1	2	3	4	5	6	7	8
Імпорт	24 207,6	17 956,0	19 560,2	23 330,2	26 285,1	-	-	-
Трендове значення	23301,3	19844,4	19 327,3	21 750,0	27 112,5	35 414,8	46 656,9	60 838,8

Прогноз імпорту до України з країн ЄС (табл. 3.4) на 2019 р. складає 35414,8 млн. дол., на 2020 р. - 46656,9 млн. дол., на 2021 р. - 60838,8 млн. дол.

Порівняємо прогнозні значення обсягів двосторонньої торгівлі Україна-ЄС на 2019-2021 роки, отримані за гравітаційною моделлю та методом аналізу часових рядів (табл.3.5).

Таблиця 3.5

Порівняння прогнозних значень обсягів двосторонньої торгівлі Україна-ЄС на 2019-2021 роки за гравітаційною моделлю та методом аналізу часових рядів

Рік	За гравітаційною моделлю	Методом аналізу часових рядів
2019	41903,5	67 270,6
2020	72941,6	89 395,8
2021	119262,1	117 279,6

Джерело: побудовано автором згідно проведених розрахунків

Бачимо, що незважаючи на відмінність отриманих значень (яка пояснюється, зокрема, невеликим періодом, за який використовувались дані – 5 років), тут очевидна загальна тенденція до досить значного зростання обсягів експорту та імпорту в найближчі роки (рис.3.9).

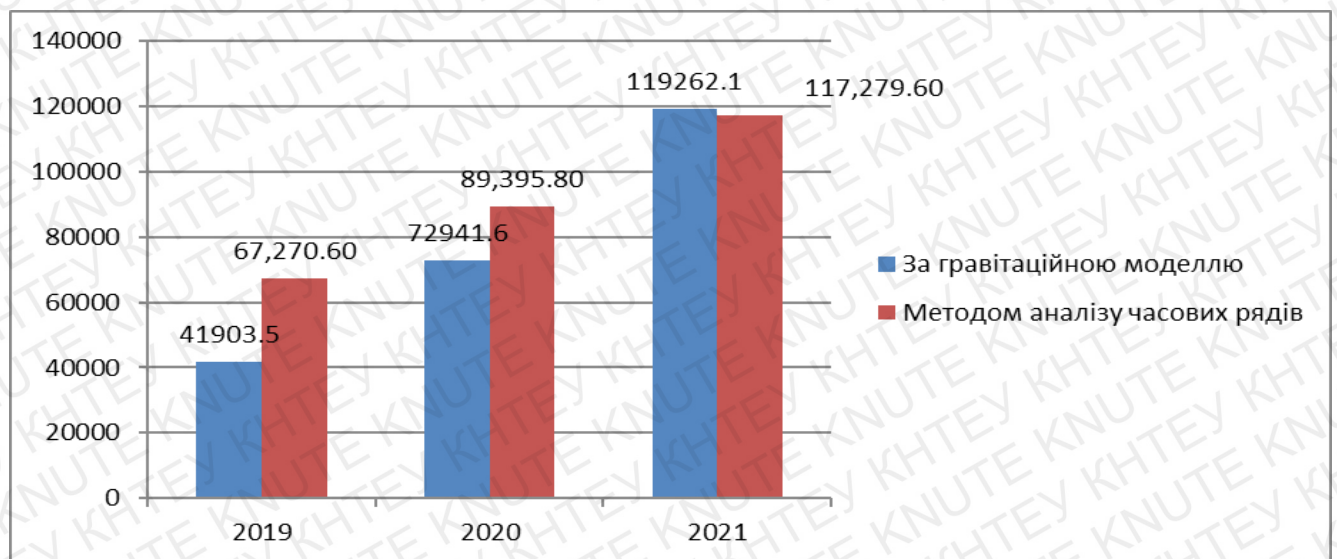

Рис.3.9.Прогнозні значення обсягів двосторонньої торгівлі Україна-ЄС на 2019-2021 роки за гравітаційною моделлю та методом аналізу часових рядів

Джерело: побудовано автором згідно проведених розрахунків

Таким чином, успішне формування стратегії розвитку зовнішньоторговельної співпраці України з ЄС можливе лише у напрямі подальшої лібералізації її умов. Згідно наведених вище прогнозів, двостороння співпраця Україна-ЄС в майбутньому буде характеризуватися зростанням обсягів експорту

та імпорту.

Висновки до розділу 3

Таким чином, проведене дослідження напрямків підвищення результативності стратегічного партнерства між Україною та ЄС у торговельно-економічній сфері надало змогу зробити наступні висновки.

Проведений SWOT-аналіз лібералізації зовнішньо-торговельної співпраці України-ЄС дозволив виявити пріоритетні напрямки посилення стратегічного партнерства між Україною та ЄС в торговельно-економічній сфері. До політичних напрямків належать: продовження на державному рівні політики подальшої інтеграції України до ЄС, відмова від політики протекціонізму для досягнення тактичних економічних цілей; усунення політико-правових перешкод на шляху структурної модернізації вітчизняної економіки, стимулювання її технологічної модернізації, інноваційного розвитку, підвищення конкурентоздатності; розробка комплексної антикризової політико-економічної стратегії захисту вітчизняних суб'єктів зовнішньоторговельних відносин від можливих негативних впливів економічних процесів, що відбуваються в ЄС.

Економічні напрямки передбачають: подальший розвиток ринкових інститутів; підвищення частки доданої вартості в кінцевому продукті; застосування економічних стимулів для підвищення конкурентоздатності, структурної інноваційної, технологічної перебудови економіки, підтримання високих соціальних стандартів.

До соціальних належать: усвідомлення необхідності спільної громадської відповідальності за результати зовнішньоекономічної політики держави, розуміння соціумом стратегічних пріоритетів розвитку національної економіки. Технологічні передбачають структурну модернізацію економіки, намагання виготовляти продукцію з повним виробничим циклом, впровадження інновацій у процеси виробництва продукції, надання послуг; оновлення морально застарілих основних фондів вітчизняних підприємств.

Проведене дослідження основних проблем в напрямку ефективної

стратегічної співпраці надало змогу виробити наступні пропозиції стосовно оптимізації функціонування стратегічного економічного партнерства України та ЄС: вдосконалити питання технічного регулювання, а саме створення системи нагляду за безпекою продукції (ринковий нагляд); удосконалити процедури призначення органів з оцінки відповідності; переглянути чинні стандарти для гармонізації; продовжити модернізацію лабораторій для підвищення якості оцінки відповідності; спростити внутрішні процедури пов'язані з експортом (повернення ПДВ, валютні регулювання, тривалі та дорогі митні процедури, тощо); надати фінансову підтримку експорту (страхування експортних операцій, грантова підтримка експортерів, тощо); вдосконалити організаційну інфраструктуру (ефективно працюючі офіси Торговельного представника, мережа центрів навчання експорту, система інформаційно-аналітичного забезпечення).

Дані заходи дозволять позитивно вплинути на динаміку показників зовнішнього торгівлі та обсягів залучення прямих іноземних інвестицій в Україні.

2. Здійснені прогнози, за допомогою гравітаційної моделі, зовнішньоторговельного обороту загалом та експорту, імпорту, зокрема, довели зростання даних показників у найближчому майбутньому. Отже, очевидна загальна тенденція до досить значного зростання обсягів експорту та імпорту в найближчі роки.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Таким чином, проведені дослідження стратегічного партнерства між Україною та ЄС у торговельно-економічній сфері надало змогу зробити наступні висновки.

Тенденцією останніх п'яти років є: скорочення зовнішньоторговельного обороту товарів і послуг, скорочення експорту, незначне зростання імпорту. Якщо порівняти показники останніх років, можна побачити позитивні тенденції розвитку зовнішньої торгівлі товарами та послугами України з країнами світу, а саме: зростання зовнішньоторговельного обороту товарів і послуг на 13141 млн. дол. або ж на 11,29%.

Найбільшу питому вагу в українському експорті товарів впродовж усіх років займають продовольчі товари, чорні та кольорові метали та вироби з них. Найменшу частку в структурі експорту товарів займають промислові вироби. Найбільшу частку в структурі імпорту товарів складають машини та устаткування, мінеральні продукти; найменшу частку в імпорті складають чорні та кольорові метали.

Європейському союзу, провідному в світі інтеграційному об'єднанню, (28 країн-членів) вдається зберегти своє домінуюче становище в сучасній міжнародній товарній торгівлі. Обсяг товарного експорту ЄС зростає. Понад 60% загального експорту товарів за межі ЄС здійснювали 4 країни: Німеччина, Великобританія, Італія та Франція. В світовій структурі імпорту частка ЄС складала 31,34%, частка експорту країн - 33,37%. Для Євросоюзу основним торговельним партнером є Сполучені Штати Америки, на які припадає майже 21% експорту та 13,5% імпорту. До трійки основних торговельних партнерів ЄС увійшли Китай та Швейцарія.

На відміну від України, зовнішня торгівля Євросоюзу орієнтована на товари з високим ступенем переробки - першість у структурі зовнішньої торгівлі країн ЄС займали машини та обладнання. Частка аграрної продукції, сировинних товарів та енергоносіїв у експорті становила 15%, у імпорті – 31%.

Останніми роками відбувається посилення економічної співпраці між Україною та ЄС – в 2018 р. Європейський Союз є ключовим торговельним

партнером України з питомою вагою торгівлі товарами та послугами 41,1% від загального обсягу торгівлі України. Протягом цього періоду загальний обсяг торгівлі товарами та послугами між Україною та ЄС зріс на 13,4%, порівняно з минулим роком.

Обсяг українського експорту до країн ЄС та імпорту зростає. У двосторонній торгівлі зберігається негативне сальдо. Найбільшу частку в експорті займає продукція АПК і харчової промисловості. Найбільшими обсягами імпортується продукція хімічної промисловості.

В географічній структурі українського експорту та імпорту товарів ЄС посідає одне з провідних місць. Проте, для того, щоб забезпечити можливість Україні нормально розвиватись в напрямку партнерства з ЄС, країні слід вдосконалити свою політико-правову структуру, створити сприятливі умови для розвитку соціально-економічного потенціалу та проводити ефективну державну технологічну політику. Повноцінне стратегічне партнерство Україна - ЄС є шансом для України остаточно перетворитися на стабільну державу, яка володіє незаперечними перспективами на майбутнє.

До основних перспектив співпраці України до ЄС можна віднести: встановлення стабільної політичної системи; сприйняття України як важливого суб'єкта політичних та торговельних відносин; забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу; упровадження стандартів ЄС у виробництві; формування середнього класу; реформування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту.

Дослідження підтвердило, що Угода про ПЗВТ між Україною та ЄС уже значно вплинула на зростання товарообігу між країнами. Саме ЗВТ у 2016-2018 рр. дозволила Україні наростити обсяги експорту та імпорту в країни ЄС.

Економічна інтерпретація побудованої моделі дозволила зробити висновки, що при збільшенні ВВП ЄС на 1 дол. США двосторонній товарообіг зростає на 0,468 дол. США; при збільшенні ВВП України на 1 дол. США зовнішньоторговельний оборот країн збільшується на 4,83 дол. США; збільшення ціни на нафту на 1 дол. США виражається в зменшенні товарообігу на 2,532 дол. США; вступ в дію Угоди про зону вільної торгівлі, в свою чергу, знижує

зовнішньоторговельний оборот на 0,508 дол. США на кожен дол. США зовнішньоторговельного обороту.

Проведений SWOT-аналіз лібералізації зовнішньо-торговельної співпраці України-ЄС дозволив виявити пріоритетні напрямки посилення стратегічного партнерства між Україною та ЄС в торговельно-економічній сфері. До політичних напрямків належать: продовження на державному рівні політики подальшої інтеграції України до ЄС, відмова від політики протекціонізму для досягнення тактичних економічних цілей; усунення політико-правових перешкод на шляху структурної модернізації вітчизняної економіки, стимулювання її технологічної модернізації, інноваційного розвитку, підвищення конкурентоздатності; розробка комплексної антикризової політико-економічної стратегії захисту вітчизняних суб'єктів зовнішньоторговельних відносин від можливих негативних впливів економічних процесів, що відбуваються в ЄС.

Економічні напрямки передбачають: подальший розвиток ринкових інститутів; підвищення частки доданої вартості в кінцевому продукті; застосування економічних стимулів для підвищення конкурентоздатності, структурної інноваційної, технологічної перебудови економіки, підтримання високих соціальних стандартів.

До соціальних належать: усвідомлення необхідності спільної громадської відповідальності за результати зовнішньоекономічної політики держави, розуміння соціумом стратегічних пріоритетів розвитку національної економіки. Технологічні передбачають структурну модернізацію економіки, намагання виготовляти продукцію з повним виробничим циклом, впровадження інновацій у процеси виробництва продукції, надання послуг; оновлення морально застарілих основних фондів вітчизняних підприємств.

Проведене дослідження основних проблем в напрямку ефективної стратегічної співпраці надало змогу виробити наступні пропозиції стосовно оптимізації функціонування стратегічного економічного партнерства України та ЄС: вдосконалити питання технічного регулювання, а саме створення системи нагляду за безпекою продукції (ринковий нагляд); удосконалити процедури

призначення органів з оцінки відповідності; переглянути чинні стандарти для гармонізації; продовжити модернізацію лабораторій для підвищення якості оцінки відповідності; спростити внутрішні процедури пов'язані з експортом (повернення ПДВ, валютні регулювання, тривалі та дорогі митні процедури, тощо); надати фінансову підтримку експорту (страхування експортних операцій, грантова підтримка експортерів, тощо); вдосконалити організаційну інфраструктуру (ефективно працюючі офіси Торговельного представника, мережа центрів навчання експорту, система інформаційно-аналітичного забезпечення). Дані заходи дозволять позитивно вплинути на динаміку показників зовнішнього торгівлі та обсягів залучення прямих іноземних інвестицій в Україні.

Здійснені прогнози, за допомогою гравітаційної моделі, зовнішньоторговельного обороту загалом та експорту, імпорту, зокрема, довели зростання даних показників у найближчому майбутньому. Отже, очевидна загальна тенденція до досить значного зростання обсягів експорту та імпорту в найближчі роки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балежентіс А. Асиметрії торговельної інтеграції України та ЄС / Балежентіс Альвідас, Яценко Ольга // Міжнародна економічна політика. – 2018. – № 1. – С. 32–62.
2. Бестужева С. В. Міжнародна економічна діяльність України : навчальний посібник / С. В. Бестужева. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 268 с.
3. Бондарчук Л. В. Шляхи удосконалення зовнішньоторговельної політики України / Л. В. Бондарчук, К. Ю. Гусак // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2018. - Вип. 19(1). - С. 31-34.
4. Вербицька Г.Л. Особливості міжнародних економічних відносин України та ЄС / Г.Л.Вербицька // Економічний простір. - №141. – 2019. – С.65-75.
5. Герасимчук В. Г. Стратегічне партнерство: принципи, інструментарій, ефективність / В. Г. Герасимчук // Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". - 2014. - № 11. - С. 61-66.
6. Гладков И.С. Внешняя торговля Европейского союза: актуальные тренды / И. С. Гладков // Экономические и социально-гуманитарные исследования. - № 4 (20). - 2018. - С.10-14
7. Гладков И.С. Международная торговля в 2017 г.: снова рост, но перспективы не обнадеживают // Власть. - 2018. Т. 26 - № 5. С. 77-84.
8. Гладков И. С. Динамика и структура внешнеторговых связей Европейского союза на этапе последнего его расширения // Международная торговля и торговая политика. - 2017. - № 4 (12). - С. 6-22.
9. Гладков И. С. Особенности внешнеторговых связей Европейского союза на современном этапе // Международная торговля и торговая политика. - 2017. - № 2 (10). - С. 91-107.
10. Державна фіскальна служба України. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: sfs.gov.ua
11. Державна служба статистики України. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

- 12.Євростат. – [Електронний ресурс]: Режим доступу:
<https://ec.europa.eu/eurostat>
- 13.ЄС-Україна: поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі. – [Електронний ресурс]: Режим доступу:
http://eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/documents/virtual_library/dcfta_guidebook_web.pdf
- 14.Жовква І.І. Стратегічне партнерство у зовнішній політиці України. - Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.04 / І.І. Жовква; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2005.– 20 с.
- 15.Ляш О. І. Зміна експортно-імпортних товарних потоків України у міжнародній торгівлі внаслідок російської окупації / О.І.Ляш, Д.В.Дорошкевич, Ю.В.Даценко // Інвестиція, практика та досвід. - №8. – 2019. - С. 11-18.
- 16.Кравченко О. Міжнародне стратегічне економічне партнерство в сучасних умовах глобалізації / О. Кравченко // Маркетинг в Україні. - 2011. - № 4 (68). – С. 61 - 65.
- 17.Кириченко Д. І.Конкурентоспроможність вітчизняної агропродовольчої продукції на ринку ЄС: проблеми та перспективи / Д. І. Кириченко, О. С. Чан-хі // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки. - 2017. - № 6. - С. 39-43.
- 18.Лиськова Л.М. Аналіз динаміки торговельно-економічних відносин Україна-ЄС: ефекти після підписання угоди про асоціацію // Молодий вчений. – 2016. – №12. – С. 848-852.
- 19.Манаєнко І.М. Тенденції торговельно-економічної співпраці України та ЄС / І.М. Манаєнко, Д.О. Путіліна // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2017. – Вип. 3. – С. 10-14.
- 20.Мінекономрозвитку показало структуру експорту товарів до ЄС. – [Електронний ресурс]: Режим доступу:
<https://www.epravda.com.ua/news/2019/02/19/645411/>

21. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>
22. Непрядкіна Н.В. Особливості й перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України і ЄС сільськогосподарською продукцією / Н. В. Непрядкіна // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. - 2018. - Вип. 7. - С. 60-65.
23. Парахонський Б. Стратегічне партнерство України. Аналітична записка – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/600/>
24. Паянова Л. В. Удосконалення механізмів державного управління розвитком економічного співробітництва між Україною та ЄС: дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / Паянова Ліана Володимирівна; Ін-т підгот. кадрів держ. служби зайнятості України. - Київ, 2019. - 202 с.
25. Про результати виконання економічної частини угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2018 році та завдання на 2019 рік. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/analitichni-materiali/ekonomika/pro-rezultati-vikonannya-ekonomichnoi-chastini-ugodi>
26. Ржевська Н. Ф. Стратегічне партнерство Україна – США: становлення та прогноз / Н.Ф. Ржевська // Політичний менеджмент: український науковий журнал. – 2013. – №1–2 (57–58). – С. 226–233.
27. Рibaкова Т.О. Зовнішньоторговельні відносини між Україною та Європейським Союзом в рамках створення зони вільної торгівлі / Т.О. Рibaкова // Економічний вісник університету. – 2017. – Вип. 32. – С. 185-193.
28. Романенко В.А. Зовнішня торгівля України з ЄС: тенденції, проблеми, перспективи / В.А. Романенко, Л.В. Лебедева // Економіка і суспільство. – 2017. – Вип. 9. – С. 71-77.

29. Ситник Н.С. Сучасний стан розвитку торговельно-економічних відносин України з Європейським Союзом / Н.С. Ситник, Г.І. Юркевич // Молодий вчений. – 2018. – 2. – С. 417-420.
30. Струтинський В. Українсько-польське й українсько-російське стратегічне партнерство в контексті європейських інтеграційних процесів. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://fmv-visnyk.pp.ua/wp-content/uploads/2016/2014-14/10.pdf>
31. Самойлова Е. С. Экономическое сотрудничество России с Китаем в XXI веке : автореф. дис. на соискание научн. степени канд. экономич. наук: спец. 08.00.14 – "Мировая экономика" / Е.С. Самойлова. – Москва, 2011. – 22 с.
32. Стратегічне партнерство: набутий досвід, реалії сьогодення (стислий огляд). – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/strategichne-partnerstvo-nabutii-dosvid-realiji-sogo/>
33. Статистичний збірник «Співробітництво між Україною та країнами ЄС у 2017 році». – К.: Державна служба статистики, 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/06/zb_ES_2017.pdf.
34. Тохтамиш Т. О. Аналіз зовнішньої торгівлі товарами та послугами України з країнами Європейського Союзу / Т. О. Тохтамиш, О. А. Ягольницький, М. А. Овчиннікова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2018. – № 23. – С. 44-50.
35. Текст розділу IV "Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею" Угоди про асоціацію та додатків до розділу IV. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=c018a3d3-f73b-4309-b91e-fbc135c9564a&title=TekstRozdilulv-torgivliaIPitannia-Pov-iazaniZTorgivleniu-UgodiProAsotsiatsiiuTaDodatkivDoRozdilulv>
36. Український аграрний експорт до країн ЄС збільшився на 8,7% в 2018 році. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/uk/node/26793>

37. Черномаз П.О. Трансформація структури зовнішньої торгівлі України у зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС / П.О. Черномаз, О.І. Чавалах // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». – 2017. – Вип. 6 – С. 82-88.
38. Ярош-Дмитренко Л.О. Зовнішньоторговельні відносини України з країнами Європейського Союзу у контексті інтеграції до Європейського економічного простору / Л.О. Ярош-Дмитренко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2017. – №25. – С. 48-54.

ДОДАТКИ

Додаток А

Структура українського експорту товарів 2014-2018 рр.,%

Найменування груп товарів	2014	2015	2016	2017	2018
Продовольчі товари та сировина для їх виробництва	33,0	40,9	45,4	44,7	42,9
Мінеральні продукти	10,5	7,5	7,1	8,9	9,0
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	7,4	6,9	5,5	5,2	5,5
Деревина та вироби з неї	3,9	4,3	4,5	4,1	4,5
Промислові вироби	1,4	1,4	1,4	1,4	1,5
Чорні й кольорові метали та вироби з них	29,6	25,9	24,1	24,9	26,3
Машини, устаткування, транспортні засоби та прилади	10,7	9,4	8,2	7,2	6,9
Різне	3,6	3,6	3,8	3,6	3,4

Додаток Б

Структура експорту товарів та послуг за географічними регіонами в 2014-2018 рр.,%

Структура, %	2014	2015	2016	2017	2018
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Країни СНД	31,5	24,9	21,8	21,2	19,4
у т.ч. Російська Федерація	21,2	15,8	14,0	13,3	11,5
Інші регіони світу, в т.ч.	68,5	75,1	78,2	78,8	80,6
Європа	29,5	31,9	34,2	36,9	39,2
Азія	25,7	28,7	28,5	27,0	26,4
Америка	4,6	5,2	5,6	6,0	6,7
у т.ч. США	2,7	3,2	3,7	4,4	5,2
Африка	8,1	8,2	8,7	7,8	7,2
Австралія і Океанія	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1
Довідково: країни ЄС	29,0	30,0	32,1	35,0	37,1

Структура імпорту товарів за 2014-2018 рр.,%

Найменування груп товарів	2014	2015	2016	2017	2018
Продовольчі товари та сировина для їх виробництва	10,4	8,8	9,5	8,6	9,0
Мінеральні продукти	26,4	28,8	19,9	24,3	24,2
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	17,9	19,4	20,5	19,4	18,6
Деревина та вироби з неї	2,5	2,4	2,6	2,3	2,4
Промислові вироби	4,5	4,5	4,8	4,3	4,6
Чорні й кольорові метали та вироби з них	5,6	4,9	5,4	5,8	6,1
Машини, устаткування, транспортні засоби та прилади	18,6	19,3	25,6	27,5	28,6
Різне	14,0	12,0	11,7	7,8	6,5

